

Kestävä maahanmuuttaja- yrittäjyys Lapissa

Saara Koikkalainen & Nafisa Yeasmin

Arktisia katsauksia 1/2014
Arktisen keskuksen tiedeviestinnän julkaisuja

Kestävä maahanmuuttaja- yrittäjyys Lapissa

Saara Koikkalainen & Nafisa Yeasmin

Arktinen keskus, Lapin yliopisto
Rovaniemi 2014

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

Taitto: Paula Kassinen
Kannen kuva: Nafisa Yeasmin
Kannen kuvassa: Blanca Schusterova

ISBN 978-952-484-726-1 (pdf)

Sisällys

1. Esipuhe	4
2. Johdanto	5
Muuttoliike Suomeen ja Lappiin	5
Maahanmuuttajat Suomen työmarkkinoilla	7
3. Yrittäjyyden nykyiset tukimuodot Lapissa	11
Koulutus	12
Neuvonta.....	13
Rahoitus ja yritystuet	15
4. Yrittäjyystuen parhaita käytäntöjä	17
Hyviä käytäntöjä Lappiin.....	19
5. Haastattelujen tulokset	21
Naisten näkökulma.....	21
Nuorten näkökulma.....	23
Maahanmuuttajayrittäjien näkökulma	25
6. Yhteenveto ja suositukset	28
Suositukset	31
Lähdeluettelo.....	35
LIITE: hankekuvaus.....	39
Viitteet.....	40

1. Esipuhe

MAAHANMUUTTAJAYRITTÄJYYS EI OLE SUOMESSA UUSI ILMIÖ. Ilmiön juuret ulottuvat kauas historiaan ja tosiasiaassa Suomen taloushistoriaa on helppompi kirjoittaa monikulttuurisista kuin monokulttuurisista lähtökohdista. Monet maahanmuuttajayrittäjät kuten Stockmann, Fazer ja monet muut perustivat aikanaan yrityksiä, jotka ovat merkittävästi vaikuttaneet yhteiskuntaamme.

Maahanmuuttajayrittäjien määrä Suomessa on lisääntynyt viimeisen parin vuosikymmenen aikana. Muutoksesta huolimatta maahanmuuttajayrittäjyyttä ei ole paljontaan tutkittu, ja yleistä tietoa siitä on niukasti saatavilla. On ansiokasta, että *Kestävä maahanmuuttajayrittäjyys Lapissa* -raporttiin on koottu tietoa maahanmuuttajayrittäjyydestä, ja että siihen perustuen esitetään konkreettisia ehdotuksia Lapin maahanmuuttostrategioihin. Tämä toimintamallia voidaan hyvin hyödyntää myös muissa maakunnissa.

Maahanmuuttajayrittäjien tukemisen lisäksi raportissa pohditaan sitä, miten muokata suomalaisen yhteiskunnan olosuhteita otollisemmiksi yrittämiselle. Esimerkiksi erillisen ja eriytetyn toiminnan sijaan olisi hyvä pohtia myös sitä, miten lisätä maahanmuuttajien ja kantaväestön yrittäjien kontakteja verkostoitumisen kautta.

Kuten raportissa todetaan, maahanmuuttajayrittäjyyden kysymykset ja teemat eivät kuulu yhden toimijatahon vastuulle. Kaikkia viranomais- ja järjestötoimijoita tarvitaan asenteiden muokkaamisessa ja positiivisen vuorovaikutuksen rakentamisessa. Maahanmuuttajien yrittäjyyteen liittyviä asenteita voidaan parantaa nostamalla esille menestyviä maahanmuuttajien perustamia yrityksiä, jotka toimivat monilla eri aloilla. Esimerkiksi yrittäjäjärjestöt voivat olla tässä aktiivinen toimija, joka täydentää viranomaisten tekemää työtä vapaamuotoisella ja matalan kynnyksen toiminnalla.

Peter Kariuki
Pääsihteeri, ylitarkastaja
Etnisten suhteiden neuvottelukunta (ETNO)
Sisäasiainministeriö

etno
Etnisten suhteiden
neuvottelukunta

2. Johdanto

Muuttoliike Suomeen ja Lappiin

ERÄS GLOBALISAATION NÄKYVIMMISTÄ ILMIÖISTÄ on ihmisten lisääntynyt liikkuvuus eri valtioiden ja maanosien välillä. Suomi oli pitkään siirtolaisia muualle, erityisesti Ruotsiin lähettävä maa, mutta viime vuosikymmenien aikana muuttoliikkeen suunta on vaihtunut ja Suomesta on tullut siirtolaisia vastaanottava valtio.

Suomeen päin suuntautuva muuttoliike on ollut suhteellisen tasaisessa kasvussa 1990-luvun puolivälistä lähtien, jolloin Suomeen muutti vuosittain noin 13.000 henkeä. Vuonna 2012 Suomeen muuttajia oli 31.280, ja heistä 23.330 oli ulkomaan kansalaisia. Viimeisten kymmenen vuoden aikana Suomesta ulkomaille on puolestaan muuttanut vuosittain noin 12.700 henkeä, joista ulkomaan kansalaisia 3.400.¹

Viimeisten parinkymmenen vuoden aikana Suomesta onkin kehittynyt entistä kansainvälisempi ja etnisesti monimuotoisempi valtio.² Maahanmuutto on Suomessa pääosin keskittynyt suuriin kaupunkeihin. Viimeisten viiden vuoden aikana pääkaupunkiseudulle (Helsinki, Espoo, Vantaa) on muuttanut keskimäärin 11.000 ihmistä vuosittain ja Tampereelle ja Turkuun kuhunkin noin 1.200.

Vuoden 2012 lopussa Suomessa asui vakituisesti liki 280.000 ulkomaista syntyperää olevaa henkilöä, joista 238.200 oli ulkomailla syntyneitä ja 41.400 Suomessa syntyneitä toisen polven maahanmuuttajia.³ Lisääntynyt muuttoliike ulkomailta kohdistuu eniten eteläiseen Suomeen, mutta väestö muuttuu myös pohjoisempana. Lapissa asuvien ulkomaan kansalaisten määrä on 2000-luvulla kaksinkertaistunut.⁴

Vuosittain Lapin maakuntaan muuttaa ulkomailta noin 950 henkeä, joista noin 60 prosenttia muuttaa jostakin Euroopan maasta. Useimpiin Lapin kuntiin muuttaa ulkomailta vuosittain vain muutama kymmenen henkeä.

Vain Rovaniemelle ja Kemi-Tornion alueelle muuttajia on hieman enemmän. Viimeisten viiden vuoden aikana Rovaniemelle muutti ulkomailta noin 350 henkeä ja Kemi-Tornio-Keminmaa-alueelle noin 390 henkeä per vuosi.

Kansainvälistyvä Lappi

Vuonna 2000 Lapissa asui 1.715 ulkomaan kansalaista, mutta vuonna 2012 heitä oli jo 3.470

Lapissa asuu 2.680 vierasta kieltä äidinkielenään puhuvaa ihmistä.

Yli puolet Lapin ulkomaalaisista on jonkin toisen Euroopan maan kansalaisia.

Kaikesta muuttoliikkeestä Lappiin 16 % on ulkomailta muuttavia.

Vaikka muuttoliikkeitä, maahanmuuttajien kotoutumista, työllistymismahdollisuuksia ja yrittäjyyttä on Suomessa tutkittu laajasti⁵, osin muuttajien vähydestä johtuen nimenomaan Lapissa asuvien maahanmuuttajien elämään liittyvää tutkimusta tehty vain vähän.

Lapin väestöhaaste

Väestöennusteiden mukaan Lapin maakunnan kansainvälistyminen jatkuu myös tulevana vuosikymmeninä. Vaikka Lapissa asuvien määrän arvioidaan vähenevän, ulkomaalaistaustaisten henkilöiden osuus kasvaa.

Syntyvät ikäluokat ovat pienempiä kuin lähitulevaisuudessa eläkkeelle jäävät ikäluokat, esimerkiksi 1950-luvulla syntyneet, jotka ovat nyt 55–64-vuotiaita.

Suomeen on syntynyt 2000-luvulla keskimäärin 58.000 lasta vuosittain, mikä on yli 30.000 henkeä vähemmän kuin keskimääräisen ikäluokan koko 1950-luvulla.⁶

Ikäluokat pienenevät myös Lapissa. Esimerkiksi Rovaniemellä on 2000-luvulla syntynyt keskimäärin 690 ja Kemi-Tornio-Keminmaa-alueella 590 vauvaa vuosittain, kun heitä vielä 1980-luvulla syntyi Rovaniemellä keskimäärin 740 ja Kemi-Tornio-Keminmaa-alueella 800.⁷

Väestönkehityksen ja poismuuton takia väestöllinen huoltosuhde työssäkäyvän ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevan väestön (lapset, nuoret, ikääntyneet) on heikentymässä. Nykyään Lapissa on 55,8 työelämän ulkopuolella olevaa kutakin sataa työkäistä kohden. Suhdeluku on hiukan heikompi kuin Suomessa keskimäärin (54,3).⁸

On arvioitu, että ilman maahanmuuttoa väestöllinen huoltosuhde nousisi Suomessa 73:een vuoteen 2025 mennessä ja 79:ään vuoteen 2040 mennessä. Huoltosuhteen paraneminen edellyttää kuitenkin, että muualta muuttavat löytävät Suomesta ja Lapista töitä joko palkansaajina tai yrittäjinä.⁹ Siten Lappi tarvitsee maahanmuuttajia sekä työvoimaksi että maakunnan elinvoimaisuuden turvaamiseksi.

Lapin maahanmuuttostrategia 2017 ja maahanmuuttajien työllistyminen

Maahanmuuttajien työllistyminen on sekä taloudellinen, että yhteiskunnallinen kysymys. Nuorten syrjäytyminen, eli peruskoulun jälkeisen koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääminen, on merkittävä yhteiskunnallinen ongelma. Syrjäytyminen on riski erityisesti maahanmuuttajanuorille, sillä syrjäytyneistä nuorista lähes neljännes on maahanmuuttajataustaisia. Vaikeimmassa tilanteessa ovat nuoret maahanmuuttajamiehet: heidän syrjäytymisriskinsä on lähes kolminkertainen verrattuna kantaväestöön kuuluviin kouluttamattomiin miehiin.¹⁰

Ulkomaalais- taustaiset Lapissa

Vuonna 2012 Lapissa asui liki 183.000 henkeä, joista ulkomaalaistaustaisia oli 3.470 (n. 1,9 %).

Vuonna 2030 Lapissa arvioidaan asuvan 164.500 henkeä, joista ulkomaalaistaustaisia olisi 12.000 (7,3 %).

Lapin maahanmuuttostrategian¹¹ visiona on, että ”Lappi on moniarvoinen ja monikulttuurinen maakunta, jossa kaikilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet ja edellytykset elää, asua ja tehdä töitä.” Strategian tavoitteena on linjata Lapin maahanmuutto- ja kotoutumistyön kehittämistä, edistää Lapissa asuvien maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä ja varautua kasvavaan maahanmuuttoon ja työvoiman rekrytointiin ulkomailta.

Yksi strategian toimenpidekokonaisuus on nimeltään ”Osaavat maahanmuuttajat työntekijöinä ja yrittäjinä”. Toimenpidekokonaisuuden sisällä *Tavoitelinja 3* korostaa maahanmuuttajien yhdenvertaisia mahdollisuuksia opiskella ammattiin ja *Tavoitelinja 4* keskittyy maahanmuuttajien työllistymisen ja yrittäjyyden tukemiseen. Keskeinen maahanmuuttajayrittäjyys Lapissa -raportin yhtenä tavoitteena on osallistua strategian tiimoilta käytävään keskusteluun yrittäjyyden mahdollisuuksista Lapissa.

Vaikka maahanmuuttajien kotoutuminen suomalaisille työmarkkinoille ja erityisesti heidän perustamiensa yritysten merkitys mainitaan erilaisissa maahanmuuttoa käsittelevissä strategiapapereissa, puuttuu heidän mahdollinen panoksensa erilaisista Lapin kehittämiseen liittyvistä strategioista lähes täysin. Strategiateksteissä maahanmuuttajat nähdään usein kohderyhmänä, jonka työllistymistä ja kotoutumista tulee edistää, ei voimavarana, jonka osaamisen ja yrittäjäaktiivisuuden varaan voi rakentaa Lapin maakunnan tulevaa hyvinvointia.¹²

Maahanmuuttajat Suomen työmarkkinoilla

Työmarkkinoiden dynamiikkaa voidaan ymmärtää siirtymien käsitteen kautta. Työntekijät siirtyvät esimerkiksi koulutuksesta palkkatyöhön, palkkatyöstä yrittäjiksi, kotityön tekijöistä palkkatyöhön ja myöhemmin työstä eläkkeelle.¹³ Siirtymävaiheet ovat tärkeitä myös maahanmuuttajien kannalta, sillä aikuisiällä Suomeen muuttavat siirtyvät tällaisille työmarkkinoille pääosin muualla hankitun osaamisen ja taitojen kanssa. Näiden taitojen asianmukainen tunnistaminen uuden asuinmaan työmarkkinoilla on ensiarvoisen tärkeää. Mikäli maahanmuuttajan koulutus, aikaisempi työkokemus, kielitaito ja muut työelämätaidot arvioidaan vähäarvoisiksi, kasvaa riski joutua joko työttömäksi tai tyytymään osaamista ja aikaisempaa työasemaa vaatimattomampiin tehtäviin.

Lisääntyneestä maahanmuutosta ja Suomea uhkaavasta työvoimapulasta huolimatta maahanmuuttajien osaamista ei ole pystytty täysin hyödyntämään suomalaisilla työpaikoilla tai yritystoiminnassa.¹⁴ Uuden asuinmaan työmarkkinat eivät välttämättä toimi samoilla säännöillä, kuin mihin maahanmuuttaja on aikaisemmassa kotimaassaan tottunut. Myös korkeasti koulutetut muuttajat voivat kärsiä tähän siirtymään liittyvistä ongelmista, sillä kaikkia koulutettuja muuttajia ei välttämättä nähdä kohdemaassa koulutettuina osaajina, vaan ensisijaisesti ”ulko-

maalaisina”, joiden taitoja ei osata tunnistaa.¹⁵ Maahanmuuttajien työllistymisen esteitä voivat olla esimerkiksi työnantajien ennakoasenteet ja vaatimus suomalaisesta koulutuksesta tai työnhakijan soveltuvan koulutuksen, ammattitaidon, kieli- taidon ja työkokemuksen puute.¹⁶

Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston mukaan vuonna 2011 työttömien osuus työvoimasta oli suomalaistaustaisilla 9,2 prosenttia ja ulkomaalaistaustaisilla 20,9 prosenttia. Työttömyys on suomalaistaustaisia yleisempää kaikissa suurimmissa ulkomaalaisryhmissä, Ruotsista ja Saksasta tulevia muuttajia lukuun ottamatta.¹⁷ Samana vuonna suurimmalla osalla TE-toimistojen ulkomaisista työnhakijoista oli keskiasteen tai ylemmän perusasteen koulutus. Tilastoteknisistä syistä monin maahanmuuttajien koulutustausta sijoittuu luokkaan ”tuntematon”, sillä tiedot ulkomailta suoritetuista tutkinnoista eivät välttämättä välity Suomen rekistereihin.¹⁸

Lapissa ulkomaalaisten työnhakijoiden koulutusaste on muuta maat matalampi ja yli 40 prosenttia työnhakijoista sijoittuu ”koulutus tuntematon” luokkaan, kun valtakunnallisesti heitä vuonna 2011 oli 22 prosenttia. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus ulkomaisista työnhakijoista oli Lapissa tuolloin 10 prosenttia, kun koko maan keskiarvo on 17 prosenttia.¹⁹

Maahanmuuttajat yrittäjinä

Suomessa oli vuonna 2011 ulkomaalaistaustaisia työllisiä²⁰ yhteensä 101.300, ja heidän osuutensa kaikista työllisistä oli noin neljä prosenttia. Suomessa palkan- saajina työskenteli tuolloin 65.545 ulkomaan kansalaista ja yrittäjinä toimi 7.140 ulkomaan kansalaista.²¹ Tilastojen valossa yrittäminen on keskimäärin yhtä yleistä syntyperältään suomalaisten ja ulkomaalaistaustaisten keskuudessa. Vuonna 2011 suomalaistaustaisista työllisistä henkilöistä 10,6 prosenttia ja ulkomaalaistaustai- sista²² 10,5 prosenttia toimi yrittäjinä.²³

Aktiivisimpia yrittäjiä ovat Turkista lähtöisin olevat henkilöt, joiden kohdalla yli 40 prosenttia työllisistä on yrittäjiä. Myös Britanniaasta (17,8 %), Thaimaasta (17,7 %), Kiinasta (15,8 %) ja Saksasta (13,1 %) lähtöisin olevien kohdalla yrittä- jyyys on selvästi suomalaistaustaisia yleisempää.²⁴ Yrittäjyyden lisääntyminen näh- däänkin usein yhtenä maahanmuuton positiivisena vaikutuksena suomalaiseen yhteiskuntaan.²⁵ Eniten maahanmuuttajataustaisten perustamia yrityksiä on pää- kaupunkiseudulla. Esimerkiksi vuonna 2005 Patentti- ja rekisterihallinnon tietojen mukaan 56,6 % kaikista maahanmuuttajien perustamista yrityksistä sijaitsi Uudella- maalla ja vain 2 % Lapissa. Ero korostuu tarkasteltaessa näiden maahanmuuttaja- yrittäjien liikevaihtoa: 87,8 % siitä tulee Uudeltamaalta ja vain 0,4 % Lapista.²⁶

Maahanmuuttajayrittäjyys Suomessa poikkeaa monin tavoin muista Euroopan maista, joissa maahanmuutolla on pidempi historia. Vasta 2000-luvulla Suomen maahanmuuttajien yhteisöt ovat olleet riittävän suuria kannatellakseen yritystoi- mintaa, joka perustuu nimenomaan tietyn etnisen ryhmän kulutustottumuksiin tai

tietyltä maantieteelliseltä alueelta tulevien tuotteiden kysyntään, kuten ruoka- ja kulutustarvikkeisiin tai tietynkieliseen kirjallisuuteen, lehtiin tai elokuvaan.²⁷

Maahanmuuttajataustaiset yrittäjät ovat Suomessa pääsääntöisesti joutuneet kilpailemaan avoimilla markkinoilla, perustaen esimerkiksi kantaväestölle suunnattuja etnisiä ravintoloita.²⁸ Tietyn maan tai alueen ruokakulttuuriin perustuvia ravintoloita on Suomessa ollut 1960-luvulta lähtien, ja ravintolayrittäjyys onkin kenties näkyvin maahanmuuttajayrittäjyyden muoto. Maahanmuuttajien yritykset ovat nykyään pääosin varsin pieniä. Maahanmuuttajayrittäjillä on kaupan- ja palvelualan yrityksiä suhteellisesti enemmän, kuin mitä suomalaisten yritysten joukossa keskimäärin.²⁹

Yrittäjyys voi olla maahanmuuttajalle myös pakon sanelema vaihtoehto, mikäli muuta työtä ei Suomesta löydy. Maahanmuuttobarometri 2012 tietojen mukaan valtaosaa maahanmuuttajayrittäjistä oli kuitenkin motivoinut lähinnä halu olla oma esimiehensä (50 % vastaajista) tai se että oma liikeidea oli hyvä (35 % vastaajista). Yrittäjäksi oli ryhtynyt myös koska omaa koulutusta vastaavaa työtä ei ollut löytynyt (25 % vastaajista). Vain 10 % Maahanmuuttobarometrin tavoittamista vastaajista oli ryhtynyt yrittäjäksi, koska ei ollut saanut mitään muuta työtä.³⁰

Pohjoismaat ovat kansainvälisten vertailujen perusteella verrattain hyviä paikkoja perustaa yritys. Yhteiskunnallinen ilmapiiri tukee yrittäjyyttä, yhteiskunnalliset olot ovat vakaat ja ennustettavat ja yritystoiminnalle tarjotaan hyvät perusedellytykset. Pohjoismaisessa vertailussa on todettu, että Suomessa on alueen maiden paras toimintaympäristö yrityksille. Vahva säädöspohja, markkinoiden toimivuus, rahoituksen saatavuus, hallinnon luotettavuus ja läpinäkyvyys, tutkimus- ja kehittämistoiminta ja yrittäjyyskulttuuri ovat hyvällä kansainvälisellä tasolla.³¹ Suomi on siten hyvä maa perustaa yritys, vaikka yritystoiminnan vaatima byrokraatia voi ulkomailta muuttaneen silmin aluksi näyttää vaativalta.

Maahanmuuttajat työntekijöinä ja yrittäjinä Lapissa

Lapissa ulkomaalaisten työttömyysaste on viime vuosina ollut keskimäärin noin 30 prosentin luokkaa.³² Vuonna 2012 työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli Lapissa 13,4 prosenttia, joista ulkomaalaisten työnhakijoiden määrä oli kuitenkin vain 0,5 prosenttia. Ulkomaalaisten osuus työttömistä työnhakijoista heijastelee ulkomaalaistaustausten suhteellista vähyttä maakunnassa: koko Suomen työttömistä työnhakijoista noin kahdeksan prosenttia oli 2012 vuonna ulkomaalaistaustaisia.³³ Koska maahanmuuttajat kohtaavat työmarkkinoilla monenlaisia työllistymistä vaikeuttavia esteitä, tapahtuu kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan usein sosiaaliturvan, ei työmarkkinoiden kautta.³⁴

Lapin maahanmuuttostrategia 2017 tietojen mukaan Lapissa oli vuonna 2010 ulkomaalaisia palkansaajia 812 ja yrittäjiä 167. Tyypillisimmät ulkomaalaistaustaisten yrittäjien toimialat ovat majoitus- ja ravitsemistoiminta (18 %), hallinto- ja

tukipalvelutoiminta (16 %) ja tukku- ja vähittäiskauppa (13 %).³⁵ Maahanmuuttostrategian *Tavoitelinja 4* ”Maahanmuuttajat työllistyvät avoimille työmarkkinoille ja yrittäjiksi” nimeää neljä toimenpidettä, joilla maahanmuuttajia voidaan tukea uusien yritysten perustamisessa ja yritystoiminnassa:³⁶

- ✘ Maahanmuuttajien ohjaaminen yrittäjiksi aloille, joilla on kysyntää ja kannustaminen uudenlaisten yritysmuotojen, kuten yhteistoiminnallisten osuuskuntien, perustamiseen. Apuna tässä ovat erityisasiantuntemusta omaavat seudulliset yrityspalvelut.
- ✘ Maahanmuuttajien kyvykkyyksien tunnistaminen, omien liiketoimintatyyppien kehittäminen ja suomalaisen lainsäädännön ja liiketoimintakulttuurin tuntemuksen lisääminen esimerkiksi räätälöidyn yrittäjyyskoulutuksen kautta.
- ✘ Vapaaehtoisen yrityskummiverkoston perustaminen kokeneemmista yrittäjistä.
- ✘ Yrittäjyydestä kiinnostuneiden maahanmuuttajien verkostoitumisen parantaminen esimerkiksi muiden yrittäjien, kauppakamarin ja yrittäjäjärjestöjen kanssa.

Kestävä maahanmuuttajayrittäjyys Lapissa -raportti

kokoaa yhteen Lapissa yrittäjinä toimivien ja yrittäjyydestä kiinnostuneiden maahanmuuttajien näkökulmaa ja tuo siten lisätietoa neljän Lapin maahanmuuttostrategiassa esitetyn tavoitteen käytännön toteuttamiseen.

3. Yrittäjyyden nykyiset tukimuodot Lapissa

YRITTÄJYYDEN TUKEMINEN ja yritystoiminnan edellytysten parantaminen ovat tärkeitä asioita kansantalouden kehityksen kannalta. OECD:n (2013) listauksen mukaan yrittäjyyden lisääntyminen johtaa koko maan talouden kannalta moniin positiivisiin seurauksiin: yritykset luovat uusia työpaikkoja, lisää talouskasvua ja verotuloja, ja siten vähentävät köyhyyttä ja harmaan talouden roolia.³⁷ Maahanmuuttajien tarjoama potentiaali uusien yritysten perustamisessa – ja sen sisältämät haasteet – on todettu myös kansainvälisissä keskusteluissa.³⁸

Maahanmuuttajien yrittäjyyttä tutkineen Tuula Jorosen (2007) mukaan maahanmuuttajayrittäjien kohtaamat haasteet ovat osin samoja, kuin kantaväestöön kuuluvillakin: rahoituksen saaminen, asiakashankinnan onnistuminen ja hyvien toimitilojen löytäminen. Maahanmuuttajayrittäjät ovat Jorosen tutkimuksen mukaan kuitenkin kohdanneet vaikeuksia useammin kuin kantaväestöön kuuluvat. Lisähuolenaiheena maahanmuuttajataustaisille yrittäjille olivat erilaisten yritystoimintaan liittyvien virallisten asiakirjojen hoitaminen, jossa vähäinen paikallisen kulttuurin tuntemus ja puutteellinen suomenkielentaito oli usein ongelma.³⁹

Yrittäjyydestä kiinnostuneille tarjolla olevan tuen voi jakaa kolmeen pääryhmään: 1) koulutus, 2) neuvonta ja 3) rahoitus ja muut tukitoimet. Esittelemme alla muutamien esimerkkien kautta näitä tukimuotoja. Alla olevassa kaaviossa on esitetty yrittäjyydestä kiinnostuneen keskeisiä yhteistyötahoja.

KAAVIO 1: YRITTÄJYYDESTÄ KIINNOSTUNEEN YHTEISTYÖTAHOJA
ROVANIEMEN JA MERI-LAPIN ALUEELLA

Koulutus

Alueelliset Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) ja Työ- ja elinkeinotoimistot (TE-toimistot) järjestävät kursseja yrittäjyydestä kiinnostuneille. Tällä hetkellä tarjottavat kurssit kestävät lyhyimmillään kaksi (*Yrityksen perustamisen teemapäivät*) tai viisi päivää (*Johdatus yrittäjyyteen – uravalmennus*). Pisin yrityskoulutus kestää 20 päivää, joista 18 on lähiopiskelua (*Uravalmennus yrittäjyyteen – Luo menestystarina yrittäjänä!*). Suomenkielisiä kursseja järjestetään eri puolilla Lappia, ja ne ovat osallistujille maksuttomia. Lapin TE-toimiston ajankohtaiset tapahtumat ja kurssitarjonta löytyy osoitteesta: <http://toimistot.tepalvelut.fi/web/guest/lappi> ja Lapin ELY-keskuksen tapahtumakalenteri osoitteesta: www.ely-keskus.fi/lappi

Lisäksi erilaiset järjestöt, organisaatiot ja koulutus- ja konsulttiyritykset järjestävät lyhyempiä yrittäjyyteen liittyviä kursseja ja teemapäiviä. Näistä tiedotetaan yleensä yrittäjyysneuvontaa järjestävien tahojen verkkosivulla (ks. *Neuvonta*). Rovaniemellä ja Kemi-Tornion alueella pidempikestoista yrittäjyyskoulutusta järjestävät lisäksi ainakin seuraavat tahot:

Lapin Ammattiopiston Yrittäjyyskoulu järjestää Rovaniemellä yrittäjyysopin- toja ammatillisia opintoja suorittaville opiskelijoilleen (20 ov). Koulutuksen aikana harjoitellaan yrittäjyyteen liittyviä taitoja, tutustutaan yrittäjyyteen työssäoppimis- jaksolla ja suunnitellaan kannattavaa liiketoimintaa. Ensimmäinen yrittäjyysval- mennusryhmä aloitti syksyllä 2008. Koulutukseen voivat luonnollisesti osallistua myös maahanmuuttajataustaiset nuoret. Lisäksi Lapin ammattiopisto järjestää maa- hanmuuttajille ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaa koulutusta sekä amma- tilliseen koulutukseen valmentavaa ja kuntouttavaa (ASKEL) koulutusta. www.lao.fi

Ammattiopisto Lappian Yrittäjyyskoulun kursseja voi suorittaa ammatillisen perustutkinnon suorittamisen ohessa. Lappian ammatillista koulutusta järjeste- tään Kemissä, Keminmaassa, Kolarissa, Muoniossa, Pellossa, Simossa, Tervolassa (Louella) ja Torniossa. Yrittäjyyskoulun kurssit lisäävät valmiuksia työllistyä perus- tamalla yritys omalle ammattialalle. <http://edu.lappia.fi/Opiskelu/Yrittajyyskoulu>

Lapin ammattikorkeakoulu aloitti toimintansa vuoden 2014 alussa. Sen edel- täjillä Rovaniemen ammattikorkeakoululla (Ramk) ja Kemi-Tornion ammat- tikorkeakoululla (Tokem) on ollut useita yrittäjyyteen liittyviä tutkimus- ja kehittämishankkeita. Nyt on käynnissä esimerkiksi *Young Innovative Entrepreneurs* -hanke (2012–2014), jossa tuetaan nuorten yrittäjien rajat ylittävää yhteistyötä Barentsin alueella. Hankkeen rahoituksella Rovaniemellä toimii esimerkiksi *Inno Barents Lab*, jossa opiskelijat ja nuoret voivat tehdä yhteistyötä.⁴⁰ <http://yieproject.blogspot.fi/p/yie.html>

Lapin ammattikorkeakoulussa voi liiketalouden alalla opiskella tradenomin tut- kinnon (alempi AMK-tutkinto) sekä Rovaniemen että Tornion kampuksella. Tor- niossa tutkinnon suorittavat voivat valita yrittäjyyden erikoistumisalakseen. Lisäksi

ammattikorkeakoulu järjestää esimerkiksi englanninkielistä Bachelor of Business Administration -tutkintoon johtavaa koulutusta sekä Torniossa että Rovaniemellä. Esimerkiksi näihin tutkintoihin kuuluvia yksittäisiä yrittäjyysvalmiuksia lisääviä kursseja on mahdollista opiskella myös Avoimen ammattikorkeakoulun kautta. www.lapinamk.fi

Lapin yliopiston Avoimen yliopiston kautta voi yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa opiskella useita oppiaineita, joista on hyötyä yritystoimintaa suunnitteleville: esimerkiksi laskentatoimea, markkinointia ja johtamista. Osan kursseista voi suorittaa verkko-opintoina, joten opiskelijan ei välttämättä tarvitse asua Rovaniemellä. Vuosina 2010–2013 on lisäksi järjestetty 60 opintopisteen laajuiset Yrittäjyysopinnot, joissa on monipuolisesti yhdistetty yrittäjyyteen liittyviä kursseja (*Yrittäjyysopinnoilla yrittäjyyteen – ESR-hanke*). www.ulapland.fi/Suomeksi/Yksikot/Avoim-yliopisto

Neuvonta

Yrittäjyyteen liittyvä neuvonta on Rovaniemellä ja Meri-Lapin alueella pääosin keskitetty kuntien yritysälämän kehittämisestä vastaaville taholle, eli **Rovaniemen Kehitys Oy:lle ja Kemi-Tornion alueyrityspalveluille**. Kumpikin organisaatio tarjoaa maksutonta neuvontaa yrityksen perustamista suunnitteleville ja antaa pyynnöstä yritystoiminnan kannattavuuteen liittyviä Starttirahalausuntoja Lapin TE-toimistolle.

Rovaniemen Kehitys Oy on Rovaniemen kaupungin ja Ranuan kunnan omistama elinkeinon kehittämisyhtiö. Rovaniemen Kehityksen yritysneuvojilta yrityksen perustamisesta kiinnostunut saa esimerkiksi *Yrityksen perustajan infopakettin*, joka sisältää tietoja yrittäjyydestä ja yrityksen perustamisesta. Lisäksi tarjolla on henkilökohtaista *Yrityksen perustamisneuvontaa* sekä *Yrityksen alkuvaiheen neuvontaa* jo käynnissä olevien yritysten ongelmien ratkaisuun. Rovaniemen Kehitys on ollut myös aloittamassa kummitoimintaa olemassa olevien yrittäjien ja nuorien ja maahanmuuttajataustaisten yrittäjien kesken. www.rovaniemenkehitys.fi/Suomeksi

Kemi-Tornion alueyrityspalvelut auttavat alueen pk-yrityksiä sekä yritystoiminnan käynnistämisestä kiinnostuneita henkilöitä. Tarjottavia palveluita ovat esimerkiksi *Starttipalvelu* (Starttirahan hakeminen, yrityksen perustaminen), *Yrityshautomo* (liikeidean kehittäminen, kumppanuusverkostojen rakentaminen, kouluttautuminen) ja *Yritysten kasvupalvelut* (yritysten kehittämishankkeiden tuki). www.kemitornioypalvelu.fi

Henkilökohtaisen neuvonnan lisäksi Internetissä on useita sivustoja, joilta löytyy tietoa yrittäjyydestä, suomalaisen lainsäädännön vaatimuksista, verotuksesta ja yrityksen perustamisesta. Esimerkkejä hyödyllisistä sivustoista ovat:

- ✘ **Yritys-Suomi** on Työ- ja elinkeinoministeriön koordinoima, julkisten yrityspalveluorganisaatioiden yhdessä muodostama palvelu yrityksille ja yrittämisestä kiinnostuneille. Laajalla sivustolla käsitellään esimerkiksi yrityksen perustamista, kansainvälistymistä, rahoituksen hankkimista ja henkilöstön palkkaamisen liittyviä kysymyksiä. Lisäksi yrittäjät voivat perustaa *OMAYritys-Suomi* – sähköisen työtilan, jossa voi esimerkiksi arvioida oman idean kannattavuutta ja tehdä liiketoimintasuunnitelman. Yritys-Suomen sisältö on tarjolla sekä suomeksi, englanniksi, että yksinkertaistetulla selkosuomella. www.yrityssuomi.fi

- ✘ **Suomen Yrittäjillä** on *Oletko valmis yrittäjäksi?* –sivut, joilla kerrotaan yrityksen perustamisen päävaiheet ja jossa voi testata onko valmis yrittäjäksi: www.yrittajat.fi/fi-FI/minustakoyrittaja/valmis-yrittajaksi/

- ✘ **Finnvera** on valtion omistama rahoituslaitos, joka tarjoaa lainoja, takauksia, pääomasijoituksia ja vientitakuuta yritystoiminnan alkuun, kasvuun ja kansainvälistymiseen. Myös Finnveran sivuilta löytyy tietoa suomeksi, englanniksi ja ruotsiksi aloittaville yrittäjille: www.finnvera.fi/Liiketoiminnan-aloittaminen

- ✘ **YES** on opettajille suunnattu yrittäjyyskasvatuksen palvelu, joka tarjoaa koulutusta, työkaluja yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen kouluissa ja tukea koulu-yritysyhteistyöhön. YES järjestää tapahtumia, tilaisuuksia sekä koulutuksia alueellisesti ja kansallisesti. www.yes-keskus.fi/ Lapissa ei ole YES-toimipistettä, vaan lähin aluetoimisto on Oulun seudulla. Myös tällä sivustolla on *Yrittäjyystesti*: <http://pohjois-pohjanmaa.yes-keskus.fi/yrittajyystesti/>

- ✘ **Uusirytykskeskukset** eri puolilla maata antavat henkilökohtaista yritysneuvontaa. Rovaniemen kaupunki ei ole mukana Uusirytykskeskusten verkostossa, mutta Meri-Lapin alueella Kemi-Tornion Alueyrityspalvelut tarjoaa yrittäjäneuvontaa. Rovaniemellä vastaavasta maksuttomasta neuvonnasta vastaa Rovaniemen Kehitys Oy. **Uusirytykskeskus ja YritysHelsinki** ylläpitävät liiketoimintasuunnitelman tekemisessä hyödyllistä sivustoa, johon yrittäjyydestä kiinnostunut voi luoda oman henkilökohtaisen tilin: www.liiketoimintasuunnitelma.com Lisäksi Uusirytykskeskuksen verkkosivuilta löytyy oppaita yrityksen perustamisesta suomen lisäksi kymmenellä eri kielellä: www.uusirytykskeskus.fi/sites/uusirytykskeskus.fi/files/masuuni_opas_suomi_20110524_0.pdf

- × Helsingin kaupungin viestinnän neuvonta ja monikielinen viestintä -yksikön **Infopankki-sivustolla** on *Suomeen yrittäjäksi* -sivu, jossa kerrotaan esimerkiksi ulkomaan kansalaisilta vaadittavista luvista 13:sta eri kielellä. www.infopankki.fi/fi/muutto-suomeen/suomeen-yrittajaksi

Rahoitus ja yritystuet

Kestävä maahanmuuttajayrittäjyys Lapissa -hankkeen kohdealueella aloittavien yrittäjien neuvonta on keskitetty Rovaniemen Kehitykseen ja Kemi-Tornion alueyrityspalveluihin. Lisäksi neuvontaa tarvitsevat voivat soittaa Yritys-Suomen puhelinpalveluun. Tietoja näistä Yritys-Suomen alueellisista toimijoista ja heidän tarjoamista palveluistaan löytyy myös osoitteista www.yrityssuomi.fi/web/Rovaniemi-ja-Ranua ja www.yrityssuomi.fi/web/Kemi-Tornion-seutu. Myös muut alueen toimijat osallistuvat kuitenkin yritysrahoitukseen liittyvään neuvontaan ja yritystukien hallintaan.

Rahoituksen hankkiminen uudelle yritykselle on haaste, joka mietityttää niin kantasuomalaisia kuin maahanmuuttajiaakin. Maahanmuuttajille ei ole tarjolla mitään erityistä lisätukea, vaan yritystoimintaa tuetaan samoin ehdoin, mihin myös muut suomalaiset yrittäjät ovat oikeutettuja (ks. kaavio alla).

KAAVIO 2: ALOITTAVAN YRITTÄJÄN RAHOITUSMAHDOLLISUUKSIA

Omat ja lähipiirin mahdollisuudet sijoittaa yritykseen vaihtelevat luonnollisesti tapauskohtaisesti ja pankit tekevät mahdolliset lainapäätöksensä oman kannattavuuslaskentansa perusteella. Tässä raportissa esitellään siten mahdollisista rahoituslähteistä muutama julkinen yritystukimuoto, johon myös maahanmuuttaja-taustaisen henkilön perustama yritys saattaa olla oikeutettu.

Yritystuella tarkoitetaan rahoitusta, joka valtio tai muu julkinen taho (esimerkiksi kunta) myöntää markkinaehtoista rahoitusta edullisemmin sekä harkinnanvaraista, valikoivaa rahoitusta, johon kaikki yritykset eivät ole oikeutettuja. Yritystuen muoto voi olla esimerkiksi suora rahallinen tuki, tuettu laina, lainan takaus, pääomasijoitus tai verotuki. Suomessa on noin 70 tukiohjelmaa, joista myönnettiin tukia 1200 miljoonaa euroa vuonna 2011 ja 1300 miljoonaa euroa vuonna 2012.⁴¹

Esimerkkejä TE-toimistojen hallinnoimasta yritystuesta:

- ✘ **Starttiraha** on aloittelevan yrittäjän ensimmäinen, harkinnanvarainen yritystuki, joka on tarkoitettu tuoreen yrittäjän toimeentulon turvaamiseen sinä aikana, jonka luonteeltaan päätoimisen yritystoiminnan käynnistämisen ja vakiinnuttamisen arvioidaan kestävän. Tukea voi saada enintään 18 kuukauden ajan. Hakemuksesta pyydetään aina ulkopuolinen arvio.⁴²
- ✘ **Palkkatuki** on taloudellista tukea työnantajalle työttömän työnhakijan palkkauskustannuksiin. Tuen tavoitteena on edistää työttömän työnhakijan työllistymistä ja parantaa työmarkkinoille sijoittumisen edellytyksiä hänen osaamistaan ja ammattitaitoaan kehittämällä.⁴³

Esimerkkejä ELY-keskusten hallinnoimasta yritystuesta:

- ✘ **Yrityksen kehittämisavustus kehittämistoimenpiteisiin** on tarkoitettu yrityksen liiketoiminnan kehittämiseen, kansainvälistymiseen, tuotteiden ja tuotantomenetelmien kehittämiseen ja muuhun merkittävään kehittämiseen.⁴⁴
- ✘ **Yrityksen kehittämisavustusta investointeihin** voidaan myöntää aineellisiin ja aineettomiin investointeihin tai vastaavansuuruisiin koneiden ja laitteiden vuokramenoihin kolmelta vuodelta.⁴⁵

Esimerkkejä Finnveran ja Tekesin jakamasta yritysrahoituksesta:

- ✘ **Finnvera** voi myöntää **lainoja yrityksen eri rahoitustarpeisiin ja kehitysvaiheisiin** tilanteessa, jossa rahoitus ei syystä tai toisesta ole järjestynyt ns. markkinaehtoisilta rahoittajilta. Finnveran lainoilla ei pääsääntöisesti voi rahoittaa koko hanketta, vaan yleensä Finnvera jakaa rahoitukseen sisältyvää riskiä muiden rahoittajien kanssa.⁴⁶
- ✘ **Tekesin ohjelmat** ovat määräämisiä ja kohdennettuja rahoitus- ja asiantuntijapalveluiden kokonaisuuksia, joilla edistetään elinkeinoelämän uudistumista ja kilpailukykyä. Tavoitteena on myös lisätä yritysten, tutkimusorganisaatioiden ja julkisen sektorin välistä yhteistyötä.⁴⁷

4. Yrittäjyystuen parhaita käytäntöjä

KESTÄVÄ MAAHANMUUTTAJAYRITTÄJYYS LAPISSA -hankkeen aikana tutustuimme maahanmuuttajayrittäjyyden tukitoimiin internetin ja olemassa olevan kirjallisuuden kautta. Syvällisempi perehtyminen esimerkiksi benchmarking-vierailuja tehden olisi antanut meille paremman kuvan hyvistä käytännöistä, mutta valitettavasti tämän lyhyen hankkeen aikana vierailuihin ei ollut mahdollisuutta. Tässä raportin osiossa esittelemme kuitenkin muutamia hyviksi havaittuja ideoita, jotka voivat olla hyödyllisiä myös Lapissa.

Mahdollisia yrittäjyyden tukimuotoja on erilaisia, riippuen siitä, ovatko kehittämistoimenpiteiden keskiössä yrittäjät ja yrittäjiksi haluavat, vai onko tavoitteena muokata yleisiä olosuhteita otollisemmiksi yrittäjyydelle.⁴⁸ Laajassa eurooppalaisessa tutkimushankkeessa vertailtiin maahanmuuttajayrittäjyyden tukitoimia 32 eri maassa. Hankkeessa identifioitiin kuusi erilaista tukimuotoa:

- × Maahanmuuttajien tietoisuuden lisääminen
- × Yrittäjien taitojen ja osaamisen vahvistaminen
- × Yrittäjien sosiaalisten, kulttuuristen ja taloudellisten resurssien parantaminen
- × Markkinaolosuhteiden parantaminen
- × Maahanmuuttajayrittäjyyttä suosivan sääntelyn kehittäminen
- × Maahanmuuttajien kanssa työskentelevien järjestöjen ja viranomaistahojen vahvistaminen.⁴⁹

Yli sadasta erilaisesta tukiohjelmasta tai hankkeesta tutkimus nosti parhaiksi käytännöiksi 12 esimerkkiä, joista yksi oli Helsingin kaupungin toteuttama Nuoret Yrittäjät -projekti (NYP), jonka alun perin kaikille nuorille suunnattua toimintaa laajennettiin vuonna 2001 koskemaan erityisesti myös maahanmuuttajia. Toiminta jatkuu YritysHelsingin osana.

Helsingissä yrittäjyydestä kiinnostuneille maahanmuuttajille ja alkuvaiheen yrittäjille annetaan henkilökohtaista neuvontaa suomeksi, englanniksi, ruotsiksi, venäjäksi, viroksi, arabiaksi, saksaksi ja ranskaksi. Näillä kielillä järjestetään yrittäjyysinfoja (3 h) kysynnän mukaan: suomeksi viikoittain, englanniksi ja venäjäksi kuukausittain, viroksi neljä kertaa vuodessa ja arabiaksi muutaman kerran vuodessa. Maahanmuuttajayrittäjille järjestetään verkostoitumistilaisuuksia 3–4 kertaa vuodessa. Lisäksi järjestetään 7 viikkoa kestäviä työvoimapolitiittisia yrittäjäkursseja, iltakursseja yrittäjille ja kasvuyrityspalveluita.⁵⁰

YritysHelsinki on myös tuottanut opasmateriaaleja yrittäjäksi haluaville eri kielillä ja se ylläpitää Helsingin Uusyrittäjäkeskuksen kanssa www.liiketoimintasuunnitelma.com-sivustoa, jossa asiakas voi luoda itselleen oman käyttäjätunnuksen ja kirjoittaa verkossa omaan yritysideaansa perustuvan liiketoimintasuunnitelman. Palvelu toimii suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi ja ohjeet sen käyttämiseen löytyvät myös venäjäksi.⁵¹

Suomessa on vielä verrattain vähän maahanmuuttajia, sekä tarkasteltaessa ulkomaan kansalaisia (3,4 % väestöstä), että ulkomailla syntyneitä (4,8 % väestöstä). Suomessa on vähemmän maahanmuuttajia kuin muissa Pohjoismaissa: esimerkiksi Ruotsissa vastaavat luvut ovat 6,8 ja 15,0 ja Tanskassa 6,4 ja 9,4 prosenttia väestöstä.⁵² Näissä maissa on kehittyneet järjestelmät maahanmuuttajayrittäjien tukemisessa. Norjasta ja Islannista ei nettihakujen perusteella löytynyt vastaavia organisaatioita ja tutkimuskirjallisuuden perusteella näissä maissa onkin maahanmuuttajien yrittäjyyden tukemiseen panostettu selvästi vähemmän.⁵³

Tanskassa maahanmuuttajien yrittäjyysaktiivisuuden tukemista on pidetty tärkeänä, sillä nykyisellään heidän perustamansa pienet ja keskiuuret yritykset ajautuvat tanskalaista syntyperää olevien perustamia yrityksiä useammin vaikeuksiin. *Entrepreneurship in Denmark* -hankkeessa on identifioitu tiedollisia tarpeita ja rahoitukseen ja kulttuuriin liittyviä kynnyksiä, jotka vaikeuttavat maahanmuuttajayrittäjien arkea. Keinoina on käytetty esimerkiksi henkilökohtaista neuvontaa, verkostoitumista ja mentorointia.⁵⁴

Menestyviin maahanmuuttajayrittäjiin keskittyneessä *Successful migrant entrepreneurs in Copenhagen* -tutkimuksessa todettiin, että menestyjiä yhdistäviä tekijöitä ovat esimerkiksi korkea koulutustaso, hyvä tanskan kielen taito ja maan tuntemus, kyky toimia oman etnisen verkoston ja muun tanskalaisen yhteiskunnan rajapinnalla sekä integraatio paikallisiin yritys- ja asiantuntijayhteisöihin, jotka ovat hyviä kontaktien ja oikeanlaisten neuvojen lähteitä.⁵⁵

Kööpenhaminassa toteutetussa *Butik Consultant* -hankkeessa palkattiin neuvoja toimimaan siltana erilaisten viranomaisten ja maahanmuuttajayrittäjien välillä. Neuvojan tai konsultin tehtävänä oli kerätä tietoa maahanmuuttajayrittäjiltä ja neuvoa heitä yritystoiminnan kehittämisessä. Neuvojat myös vierailivat säännöllisesti toiminta-alueensa maahanmuuttajien perustamissa yrityksissä ja auttoivat yrittäjiä erilaisissa käytännön ongelmissa. Toiminnan vahvuutena olikin juuri tämä jalkautuminen yrityksiin, koska kiireiset pienyrittäjät eivät välttämättä ehdi lähteä hakemaan tietoa viranomaisilta.⁵⁶

Ruotsissa joka viides uusi yritys on maahanmuuttajataustaisen henkilön perustama ja yrittäjäksi ryhtyminen on kaksin verroin yleisempää maahanmuuttajataustaisilla nuorilla (18–24 -vuotta) ruotsalaistaustaisiin verrattuna.⁵⁷ Ruotsiin perustettiin vuonna 1996 *Internationella Företagarföreningen i Sverige (IFS)* -järjestö, joka tukee maahanmuuttajayrittäjiä ja neuvoo yrittäjyydestä kiinnostuneita. IFS:n maahanmuuttajien asioihin erikoistuneet neuvojat palvele-

vat useilla eri kielillä ALMI:n⁵⁸, eli Ruotsin valtion yrittäjyyttä tukevan yhtiön aluetoimistoissa.

IFS jakaa vuosittain *Årets nybyggare* -palkinnon menestyneelle maahanmuuttajayrittäjälle. Myös ALMI:n neuvontamateriaaleissa yritystoiminnassaan menestyneet maahanmuuttajat kertovat omista kokemuksistaan ja toimivat esikuvina uusille yrittäjille.⁵⁹ Järjestöillä on myös mentorointia, jossa *Nybyggarambassadör*it eli ”Uudisraivaajälähettiläät” auttavat yritystoiminnasta kiinnostuneita. IFS on ollut mukana tuottamassa yrittäjien tarinoita esiin nostavaa *Pionjären*-tv-sarjaa ja on tehnyt kaksi maahanmuuttajayrittäjyyteen liittyvää lyhytelokuvaa: *Start Your Own Company in Sweden* ja *Ayten – Kurd, Swede, Entrepreneur*.⁶⁰

Hyviä käytäntöjä Lappiin

Kaikissa kolmessa esimerkissä maahanmuuttajille annettiin henkilökohtaista neuvontaa useilla eri kielillä. Vaikka yritystoiminta niin Suomessa, Ruotsissa kuin Tanskassakin vaatii kyseisen maan kielen osaamista, on tiedon jakaminen useilla eri kielillä järkevää. **Helsingistä** omaksuttava hyvä käytäntö voisi olla maahanmuuttajia tukevan *neuvontatyön pitkäjänteisyys ja laajuus*. Tähän asti väliaikaisella hankerahoituksella järjestetty toiminta on laajentunut kattamaan Helsingin lisäksi Espoon ja Vantaan kaupungit ja vuoden 2014 alusta toiminnasta vastaa Uudenmaan liitto. Tavoitteena on pysyvä ja laadukas maahanmuuttajayrittäjien tukijärjestelmä.⁶¹ Yrittäjiksi haluaville tarjotaan monenlaisia palveluita useilla kielillä ja maahanmuuttajayrittäjille järjestetään omia verkostoitumistilaisuuksia. Yrittäjäneuvojilla on itsellään kokemusta yrittämisestä sekä osalla maahanmuuttajatausta, joten he osaavat asettua asiakkaansa asemaan. YritysHelsingin tuottamia opasateriaaleja voi hyödyntää myös Lapissa.

Tanskan esimerkissä kiitosta keräsi erityisesti se, että yritysneuvojat *jalkautuvat maahanmuuttajayrityksiin*, eivätkä pelkästään tarjonneet neuvontaa oman virastonsa suojista. Tämänkaltaista toimintaa voisi tuoda viranomaisien ja maahanmuuttajayrittäjyyttä tukevien tahojen tietoon myös jo toiminnassa olevien yritysten haasteita. Kiireinen pienyrittäjä ei välttämättä ehdi istua iltojaan koulutuksessa, mutta tutun neuvojan ohjeet voisivat kenties ehkäistä taloudellisia ongelmia ja turhia konkurssseja. Nykyään valtaosa neuvonnasta kohdistuu yrittäjyydestä kiinnostuneisiin, mutta tukea tarvitaan myös jo toiminnassa olevissa yrityksissä. Osa maahanmuuttajista perustaa yrityksen ilman minkäänlaista tukea tai neuvontaa, ja riskit ajautua ongelmiin ovat tällöin suuret.

Ruotsista omaksuttava hyvä käytäntö voisi olla *menestyvien maahanmuuttajayrittäjien käyttö esikuvina* viestinnässä. Maahanmuuttajayrittäjä on mielikuvissa usein yhä kebab-ravintolaa tai pizzeriaa pyörittävä pienyrittäjä, vaikka menestyviä

yrityksiä on perustettu monille eri aloille. Maahanmuuttajat perustavat nykyään myös asiantuntijayrityksiä, kuten ICT-alan yrityksiä, kielipalveluita ja konsultti- ja lakiasiantoimistoja.⁶² Maahanmuuttajayrittäjien menestystarinoiden nostaminen julkisuuteen voisi myös osaltaan vähentää ennakkoluuloja kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien välillä.

5. Haastattelujen tulokset

KESTÄVÄ MAAHANMUUTTAJAYRITTÄJYYS LAPISSA -hanke järjesti neljä ryhmäkeskustelua yrittäjyydestä kiinnostuneille maahanmuuttajille Rovaniemellä ja Kemissä. Yksi ryhmä oli varattu pelkästään naisille ja toiseen ryhmään kutsuttiin pääsääntöisesti nuoria, alle 35-vuotiaita osallistujia. Suosituimpaan, Rovaniemellä järjestettyyn naisten keskusteluun osallistui yli 20 henkilöä, mutta Kemin naisten tilaisuuteen saapui vain yksi henkilö. Nuorten tilaisuuteen Rovaniemellä osallistui 14 ja Kemissä viisi henkilöä. Alla olevassa ryhmäkeskustelujen koosteessa naisten keskusteluissa ja nuorten ryhmissä esiin nousseet teemat esitetään yhdessä.

Naisten näkökulma

Naisille suunnattuihin ryhmäkeskusteluihin osallistui yhteensä 21 henkilöä, jotka olivat kotoisin Palestiinasta, Irakista, Pakistanista, Iranista, Thaimaasta, Unkarista, Saksasta, Alankomaista, Tšekistä, Jordaniasta, Venäjältä, Ukrainasta, Vietnamista, Ranskasta, Kiinasta ja Bangladeshista.

Tiedot ja taidot

Osallistujilla oli aika vähän tietoa siitä, minkälainen Lappi on liiketoimintaympäristönä: mitkä tuotteet tai palvelut täällä menestyvät, kuinka paljon ulkomalaisia on yrittäjinä ja kuinka moni ulkomaalaistaustaisen yrittäjän firma menestyy tai ajautuu konkurssiin. Rovaniemen ja Kemi-Tornion alueen tarjoamat mahdollisuudet ovat luonnollisesti täällä vain vähän aikaa asuneille vielä kenties hieman hahmottumatta. Toisaalta ulkopuolisen näkökulma voi antaa myös kilpailuetua muihin alueen yrittäjiin nähden, mikäli oma yrittäjyysidea liittyy johonkin tuotteeseen tai palveluun joka Suomesta puuttuu.

Ryhmäkeskusteluihin osallistuneilla oli aika hatarat tiedot yrittäjyystoimintaan tarjottavasta rahallisesta tuesta ja neuvonnasta. Esimerkiksi TE-toimiston ja ELY-keskuksen järjestämistä koulutuksista tai alueellisten elinkeinokehittämissyhtiöiden ilmaisista neuvontapalveluista ei juurikaan tiedetty. Ylipäätään erilaisten maahanmuuttajatyötä tekevien tahojen työnjako ja rooli oli monille epäselvä. Mitä palveluita ja neuvoja voi hakea mistäkin? Pakolaisina Suomeen muuttaneet saa-

vat kotoutumiskoulutusta, mutta neuvooko kukaan tänne itsenäisesti muuttaneita ulkomaalaisia? Rovaniemen Yrittäjät oli järjestönä osalle Rovaniemen keskusteluun osallistuneille tuttu, mutta sen toimintaan kaivattaisiin jonkinlaista ”esi-jäsenyyttä”, jonka kautta yrittäjyydestä kiinnostuneet voisivat osallistua järjestön tilaisuuksiin. Jo pidempään yritystoimintaa harrastaneiden vertaistuki koettiin ensiarvoisen tärkeäksi.

Osalla keskusteluihin osallistuneista naisista oli jo alkuvaiheessa oleva yritys tai he olivat toimineet yrittäjinä entisissä kotimaissaan. Omat vahvuudet ja ammattitaito tietyllä alalla ei näillä maahanmuuttajilla ollut ongelma, vaan tarvittavat käytännön taidot liittyivät nimenomaan yrittäjänä toimimiseen Suomessa. Osa osallistujista oli puolestaan parasta aikaa koulutuksessa hankkimassa ammattipätevyyttä tietylle alalle, jossa he myöhemmin aikovat toimia yrittäjinä. Myös kielitaidon merkitys nousi esiin: pelkkä ammattitaito ei välttämättä riitä, jos suomenkielentaito on vielä niin puutteellinen, ettei kommunikointi asiakkaiden kanssa oikein onnistu.

Omaan kulttuuriin liittyvä osaaminen nousi mahdollisena vahvuutena esiin keskusteluissa. Omasta kotimaasta voisi olla mahdollista tuoda joitakin tuotteita, matkailijaryhmiä tai käyttää harvinaisten kielten taitoa etuna liiketoiminnassa. Nämä ideat olivat kuitenkin vielä aika alkuvaiheessa, eikä omien erityistaitojen hyödyntäminen ollut välttämättä tullut kaikille mieleen.

Yrittäjyyden esteet

Tiedon puutteen lisäksi keskusteluissa nousi esiin myös muita esteitä yrittäjäksi ryhtymiselle. Esimerkiksi asiakaskunnan löytäminen nähtiin ongelmaksi: kuinka löytää asiakkaita ja markkinoida omaa tuotetta tai palvelua? Kallis vuokrataso sekä alkuvaiheen rahoituksen saaminen koettiin myös merkittäviksi taloudellisiksi esteiksi. Suomalaista byrokratiaa epäiltiin monimutkaiseksi ja yrityksen perustamista hankalaksi, vaikka näistä prosesseista osallistujilla oli vain vähän tietoa.

Koulutus

Yrittäjyyteen liittyvän koulutuksen tarve nousi esiin monissa naisten puheenvuoroissa. Tarvetta olisi nimenomaan pidemmälle koulutukselle, jonka aikana kurssin tavoitteisiin sitoutuneet osallistujat perustaisivat omat yrityksensä ja saisivat yrityksen alkutaipaleelle apua kurssin opettajilta ja tukea muilta osallistujilta. Lyhyellä, pari päivää kestävällä kurssilla ei ehditä käsitellä kaikkia verotukseen, kirjanpitoon, lainsäädäntöön ja vakuutuksiin liittyviä asioita, joiden kanssa yrittäjä väkisinkin joutuu tekemisiin. Koulutuksen on hyvä jatkua jossakin muodossa vielä silloinkin, kun yritystoiminta on jo käynnissä, sillä vasta silloin tuore yrittäjä osaa kysyä oikeita asioita ja tajuaa kaiken sen, mistä aiheista hän tarvitsee lisää tietoa.

Koulutuksen tulisi mielellään kestä pari–kolme kuukautta ja käsiteltäviä asioita olisivat ainakin Suomen lait, verotus, kirjanpito, kannattavuuslaskenta ja markkinointi. Koulutuksen ei pitäisi olla liian teoreettista, vaan tukea tarvitaan yritystoiminnan käynnistämisen käytännöllisiin kysymyksiin, esimerkiksi liiketoimintasuunnitelman tekemiseen. Yrittäjäksi ryhtyminen voi osallistujien mukaan olla myös pelottava asia joten vertaisryhmän tuki ja kannustus tulisi tarpeeseen. Kurssin ei tarvitsisi olla tiivistä päiväopiskelua vaan esimerkiksi kerran kuussa kokoontuva naisten ”business club”, jossa omia ideoita ja eteen tulevia käytännön ongelmia voisi käsitellä yhdessä ja asiantuntijoiden ja yritystoiminnassa menestyneiden henkilöiden neuvoja kuullen. Tämän yrittäjyydestä kiinnostuneiden naisten yhteisön ei välttämättä tarvitsisi rajoittua vain maahanmuuttajiin, vaan mukana voisi olla myös kantasuomalaisia naisia. Ryhmä voisi pitää yhteyttä ja jakaa tietoa esimerkiksi Facebookin ja sähköpostilistojen välityksellä.

Nuorten näkökulma

Nuorille suunnattuihin ryhmäkeskusteluihin osallistui yhteensä 19 henkilöä, jotka olivat kotoisin Algeriasta, Nigeriasta, Meksikosta, Venäjältä, Bangladeshista, Vietnamista, Pakistanista, Somaliasta, Irakista, Iranista, Kiinasta, ja Myanmarista. Osallistujista viisi oli naisia ja 14 miehiä.

Tiedot ja taidot

Osalla nuorten keskusteluryhmiin osallistuneista oli omasta mielestään riittävät ammatilliset taidot ja hyvä yritysidea, mutta käytännön yrittäjyystaidoissa voisi olla kehittämisen varaa. Muutamilla keskusteluihin osallistuneilla oli yrittäjätausta entisestä kotimaastaan, mutta Suomen lainsäädännön ja verotuksen vaatimukset olivat epäselviä. Tietämys alkuvaiheen rahoitusmahdollisuuksista oli myös liki olematonta. Muutama osallistuja oli kuullut Starttirahasta, mutta sen hakemiseen liittyvät sääntöjä ei tunnettu. Entä onko olemassa jotakin erityistukea jota maahanmuuttajat voivat hakea? Entä miten mahdollinen yrittäjyys vaikuttaa opintotukeen tai työttömyyskorvauksiin?

Ammatillista tutkintoa tietyltä alalta ei pidetty välttämättömänä, mikäli liike-idea on riittävän hyvä ja huolellisesti harkittu. Työskentely tai työharjoittelu sen alan yrityksessä, josta itse on kiinnostunut, nousi esiin hyvänä keinona oppia niitä taitoja, joita yrittäjältä Suomessa vaaditaan. Työskentely suomen kielen käyttöä vaativissa tehtävissä nähtiin myös tärkeänä, jotta oman alan sanasto tulee tutuksi. Keskusteluihin osallistuneiden mielestä on harmillista että maahanmuuttajien erityistaitoja, kuten harvinaisten kielten osaamista tai kontakteja lähtömaahan ei

Suomen työmarkkinoilla tunnusteta. Syrjintää esiintyy monissa muodoissa: puutteellista suomen kielen taitoa käytetään syynä sille, ettei maahanmuuttajaa palkata töihin, vaikka suomea ei työssä edes tarvittaisi.

Yrittäjyyden esteet

Nuorten keskusteluissa nousi esiin useita yrittäjyyden esteitä: korkea vuokrataso, lainsäädännön hankaluudet, rahoitusongelmat ja negatiiviset asenteet ehkä näistä tärkeimpinä. Monet yrittäjyyttä miettineet kokivat olevansa asian kanssa yksin, sillä suurten taloudellisten riskien ottaminen itsenäisesti tuntui haastavalta. Yrityksen alkutaipaleella rahaa tarvitaan paljon ennen kuin yritys varsinaisesti tuottaa mitään ja yritysvero on keskustelijoiden mielestä liian korkealla tasolla. Yrityksen käynnistämisvaiheen yli selviäminen nähtiin merkittävänä ongelmana. Ylipääntään yrittäjyys ei näyttäytynyt helppona tienä Suomen työmarkkinoille, mutta sitä oltiin kuitenkin valmiita harkitsemaan.

Opiskelijaviisumilla Suomeen tulleet näkivät oleskelulupaan liittyvän päätöksenteon myös yrittämisen esteenä, sillä he eivät välttämättä voi jäädä Suomeen valmistuttuaan täkäläisestä oppilaitoksesta. Ylipääntään erilaiset yrittäjyyden tukimuodot ja niiden suhde oleskeluun Suomessa olivat osallistujille epäselviä. Osa keskustelijoista kertoi kokeneensa selvästi syrjintää Suomen työmarkkinoilla ja epäili, että myös ulkomaalaistaustaisen henkilön omistamassa yrityksessä tulisi olla suomalainen osakas tai keulakuva, jotta yritys menestyisi Lapissa.

Koulutus

Nuorten ryhmissä koulutuksen merkitystä korostettiin paljon vähemmän kuin naisten keskusteluryhmissä. Nuorten ryhmässä tärkeimmäksi koulutustarpeeksi nousi kielikoulutus. Yrittäjänä tarvitsee hyvää suomen osaamista, joten käytännön kielitaidon opetteluun pitää varata tarpeeksi aikaa ja resursseja. Osallistujilla oli se käsitys, että yritysneuvontaa ei välttämättä ole tarjolla kuin suomeksi eikä kaikkia verotukseen ja yritysbyrokraatiaan liittyviä lomakkeita ja ohjeita ole saatavilla englanniksi. Myös olemassa olevat maahanmuuttajien kotouttamistoimet usein eristävät uudet lappilaiset omiin ryhmiinsä ilman riittävää kanssakäymistä suomenkielisen väestön kanssa.

Koulutustarpeista esiin nousi lisäksi yrittäjyyttä käsittelevien seminaarien järjestäminen. Näiden ei välttämättä tarvitsisi olla suunnattu pelkästään maahanmuuttajille, vaan seminaareja voisi mieluummin järjestää kaikille yrittäjyydestä kiinnostuneille. Seminaarin yhteydessä voisi järjestää yritys messut jossa vasta perustetut yritykset esittelisivät toimintaansa. Näin yrittäjyydestä kiinnostuneet – sekä suomalaiset että maahanmuuttajat – saisivat tuntumaa yrittäjyyden arkeen. Yksittäisten seminaarien lisäksi tarvittaisiin pidempiä kursseja joissa käytäisiin

konkreettisesti läpi yrityksen perustamiseen liittyvä paperisota. Koulutuksen olisi hyvä kestää vähintään viikko, jotta tarvittavat tiedot ehdittäisiin omaksua.

Maahanmuuttajayrittäjien näkökulma

Rovaniemellä ja Kemissä järjestettyjen ryhmäkeskustelujen lisäksi teimme muutamia maahanmuuttajayrittäjien haastatteluja, joista tässä yhteydessä nostetaan esille heidän kokemuksiinsa perustuvia hyviä kokemuksia ja keskeisiä haasteita. Vaikka haastatellut yrittäjät olivat eri toimialoilta, oli heillä myös jotakin yhteistä: kaikki haastatellut yrittäjät puhuivat hyvää suomen kieltä, olivat suorittaneet korkeakoulututkinnon, saaneet yrityksensä käynnistämiseen Starttirahaa ja toimineet yrittäjinä Lapissa yli viiden vuoden ajan.

Ulkopuolisuus voi olla myös etu

Maahanmuuttajan koulutustausta ja aikaisempi työ- tai yrittäjäkokemus poikkeaa suomalaisen yrittäjän taustasta. Ulkopuolelta Suomeen muuttava joutuu sopeutumaan tšekäläisiin systeemeihin ja toimimaan suomalaisten sääntöjen mukaan. Toisaalta ulkopuolisin silmin paikalliset markkinat näyttävät eri tavalla ja maahanmuuttajan vahvuus voi löytyä siitä, että hän osaa markkinoida suomalaisille tuotteita tai palveluita, joita täällä ei aikaisemmin ole ollut. Yrittäjäksi voi myös ”ajautua”, mikäli sattuu olemaan oikeassa paikassa oikeaan aikaan, kun maahanmuuttajan omalle osaamiselle onkin tietyssä tilanteessa kysyntää.

Se, näkeekö oman maahanmuuttajataustansa ylipääsemättömänä vaikeutena vai voitettavana haasteena on onnistumisen kannalta keskeistä. Maahanmuuttajayrittäjällä motivaatio onnistua on usein suurempi kuin kantasuomalaisella: hän ei välttämättä oleta saavansa kaikkea annettuna vaan on valmis kovaan työhön pärjätäkseen yrittäjänä. Kaikki haastattelemamme yrittäjät olivat tyytyväisiä yrityksen perustamisajankohtana saamaansa neuvontaan. Apua ja tukea on saatavilla, kunhan sitä vain osaa hakea oikeasta paikasta ja kun järjestää esimerkiksi yrityksen kirjanpidon kokeneen tilitoimiston kautta. Hyvä kirjanpitäjä auttaa suomalaisen byrokratian ymmärtämisessä ja esimerkiksi verojen maksamisessa oikein ja oikeaan aikaan.

Ammenna omista vahvuuksista

Hyvän liikeidean löytäminen on yrittäjyydessä kaikkein vaikeinta. Yrityksen toimialan pitäisi toisaalta keskittyä alalle jolla on kysyntää, mutta toisaalta sen tulisi pohjata yrittäjän omiin vahvuuksiin ja taitoihin. Haastattelemamme yrittäjät olivat valinneet toimialansa osin oman kiinnostuksensa ja erityisosaamisensa takia, mutta

toisaalta myös siksi että yritykselle juuri tällä toimialalla näytti olevan tilausta. Alkuvaihe oli kaikilla ollut kuitenkin vaikea, mikä on tyypillistä kaikille uusille yrittäjille: kahta ensimmäistä vuotta kutsutaankin ”kuolemanlaaksoksi”, johon yritystoiminta helposti kaatuu. Arviolta noin kolmasosa kaikista perustetuista yrityksistä lopettaa toimintansa ensimmäisen kolmen vuoden aikana, ja viiden vuoden jälkeen toiminnassa on enää puolet perustetuista yrityksistä.⁶³

Pienyrittäjän tuote tai palvelu henkilöityy helposti yrittäjään. Siksi yrityksen toimialaa miettiessä on hyvä ottaa huomioon myös kuluttajien mielikuvat, joissa esimerkiksi aasialaistaustainen yrittäjä on uskottavampi etnisen ravintolan pitäjänä kuin vaikkapa eurooppalainen. Myös mahdolliset asiakkaiden ennakkoluulot on hyvä pitää mielessä: omaa ulkomaalaisuutta ei välttämättä kannata hirveästi korostaa, jos se ei tuo lisäarvoa itse yritykselle. Esimerkiksi maahanmuuttajataustaisen yrittäjän pyörittämän ravintola-alan yrityksen ei välttämättä kannata keskittyä pelkästään etniseen ruokaan, mikäli lounasruokalan asiakkaat haluavat mieluummin suomalaista kotiruokaa. Yrittäjän täytyy toimia laadukkaasti ja pitää kiinni sovitusta lupauksista ja aikatauluista, sillä asiakkaat viestivät huonoista kokemuksistaan tehokkaasti eteenpäin.

Tärkeää on olla valmis uudistumaan ja jatkuvasti etsimään uusia ideoita, jotka kannattelevat yritystä eteenpäin. Tuotteen tai palvelun markkinoinnissa asuinpaikan pienuus voi olla myös etu, sillä puskaradio tiedottaa palvelun laadusta ja tuotteiden kiinnostavuudesta tehokkaasti. Sekä Rovaniemi että Meri-Lapin alue ovat pieniä markkina-alueita, mutta toisaalta kilpailu yrittäjien välillä on vähäisempää. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla pienyrittäjän on ponnisteltava paljon kovemmin erottautuakseen muista ja saadakseen luotettavia vakiasiakkaita, jotka kertovat palvelun laadusta eteenpäin. Hyvä tuote ja hyvä palvelu myyvät kyllä itse itsensä, kunhan yritysidea on riittävän hyvä. Alkuvaiheessa puskaradion lisäksi on tärkeää käyttää kaikkia mahdollisia viestintäkanavia, joiden kautta voi tavoittaa muita saman alan toimijoita ja mahdollisia asiakkaita. Parhaimmillaan yrittäjä pystyy hyödyntämään omaa ulkomaalaisuuttaan tuotteen tai palvelun markkinoinnissa erilaisten positiivisten mielikuvien kautta.

Yrittäjyyden haasteita

Rovaniemellä liiketilojen vuokrataso on korkea. Tämä suosii suuria ketjuja, joilla on mahdollisuus maksaa kauppakeskusten kovia vuokria. Toinen vakava ongelma ovat työllistämisen korkeat kustannukset. Moni maahanmuuttajan perustama yritys jää joko yhden työntekijän firmaksi tai perheyritykseksi, koska kynnys palkata ulkopuolisia työntekijöitä on niin korkea. Myös kirjanpidon kustannukset voivat ainakin alkuvaiheessa olla korkeat suhteessa yrityksen tuottoon. Arvonlisävero on kuluttajan maksamaksi tarkoitettu vero, jonka myyjä sisällyttää tuotteen tai palvelun myyntihintaan. Nykyään arvonlisäveroa ei peritä alle 8.500 euron vuosittaisista

yritystuloista⁶⁴. Pienten yritysten kannattavuutta voisi kuitenkin parantaa nostamalla tuota alarajaa.

Maahanmuuttajayrittäjän voi olla vaikea päästä sisään kantasuomalaisten yrittäjien verkostoihin, joissa vaihdetaan tärkeää tietoa. Tämä tieto voi liittyä tuotteiden edullisiin hankintakanaviin, viranomaissäädösten muutoksiin tai vinkkeihin parhaillaan haettavana olevista yritys- ja investointituista. Maahanmuuttajayrittäjä ei välttämättä seuraa niitä tiedotuskanavia, joita pitkin Suomessa tiedotetaan vaikkapa suomalaisen kampaajan arkeen vaikuttavasta EU-direktiivin muutoksesta tai uudesta verovelkarekisteristä, johon kerätään tietoa yrityksistä joilla on verovelkoja.

Yritystoiminta olisi hyvä aloittaa pienellä pääomalla ja pienellä riskillä ja laajentaa yritystä oman osaamisen ja markkinatuntemuksen lisääntyessä. Mikäli yrityksen pyörittämiseen liittyvät taidot ovat puutteelliset, voi esimerkiksi kirjanpitolain vaatimusten tai arvonlisäverotuskäytännön ymmärtäminen olla haastavaa. Mikäli pienyrittäjä ajautuu vaikeuksiin, voivat maksamattomat velat, maksut ja verot aiheuttaa taloudellisten tappioiden lisäksi maksuhäiriömerkinnän myös kaikille yritystoiminnassa mukana oleville perheenjäsenille. Alla olevaan kaavioon on koottu vahvuuksia, heikkouksia, uhkia ja mahdollisuuksia, jotka liittyvät maahanmuuttajayrittäjyyteen.

KAAVIO 3: MAAHANMUUTTAJAYRITTÄJÄN VAHVUUDET, HEIKKOUEDET, UHAT JA MAHDOLLISUUDET

6. Yhteenveto ja suositukset

LAPIN TULEVAISUUSNÄKYMIIEN KANNALTA on keskeistä, että alueen elinvoimaisuus säilyy ja että kasvaville aloille, kuten matkailuun, sosiaali- ja terveystalalle, rakennusosalalle ja kaivosteollisuuteen, on saatavilla osaavia työntekijöitä. Maakunnan säilyminen miellyttävänä ja kiinnostavana asuinpaikkana niin tänne muuttaville ulkomaalaisille kuin muualta Suomesta muuttaville on ensiarvoisen tärkeää Lapin kehitykselle.

Vuorovaikutusta paikallisen kantaväestön ja tänne muuttavien välillä tulee lisätä, jotta kynnyks työllistymiseen olisi maahanmuuttajille mahdollisimman matala. Vaikka avointa rasismia Lapissa kohtaa harvoin, eikä maahanmuuttokysymys ole ainakaan vielä hallinnut julkista keskustelua, on yleisessä asenneilmapiirissä parantamisen varaa. Parhaiden yrittäjyyden tukikäytäntöjen kartoituksen, ryhmäkeskusteluiden ja yrittäjähaastatteluiden pohjalta esitämme muutamia tukimuotoja joilla maahanmuuttajien yrittäjyyttä voisi edistää Rovaniemellä ja Meri-Lapin alueella. Maahanmuuttajien tarvitsemat tukimuodot ovat:

KAAVIO 4: HAASTATTELUISSA ESIIN NOUSSEET TUEN TARPEET

Sosiaalinen tuki

Maahanmuuttajat, erityisesti naiset ja nuoret, kaipaavat sosiaalista tukea yrittäjän roolin omaksumisessa. Tarvetta on verkostoitumiseen ja sosiaalisten suhteiden luomiseen tähtäävälle toiminnalle. Maahanmuuttajat kokevat saavansa sosiaalista tukea yrittä-

jjydelle nykyään lähinnä omasta perhepiiristä tai oman etnisen ryhmän verkostoilta. Riittävää vertaistukea tai kannustusta ei ryhmäkeskusteluiden perusteella juurikaan saada paikallisilta viranomaisilta, yrittäjiltä, järjestöiltä tai muilta kantasuomalaisilta.

Erityisesti vapaamuotoisemmat verkostoitumistilaisuudet, jossa yrittäjyydestä elämänurana kiinnostuneet voivat tavata menestyviä yrittäjiä voisivat olla mielekäs vertaistuen lähde. Tämänkaltainen verkostoituminen olisi esimerkiksi keino saattaa yhteen yhteisen osuuskunnan perustamisesta kiinnostuneita ihmisiä, joille oman yrityksen perustaminen yksin voi olla liian riskialtista tai vaivalloista.

Kulttuurinen tuki

Lappiin muuttaa ihmisiä hyvin erilaisista maista, erilaisilla koulutus- ja kielitaustoilla ja työkokemuksella. Siten kulttuurista ymmärrystä tarvitaan myös maahanmuuttajien väliseen yhteistyöhön, varsinkin jos vertaistuesta siirrytään yhteiseen yrittämiseen esimerkiksi osuuskunnan kautta. Kulttuurinen tuki voi auttaa myös omien voimavarojen ja vahvuuksien tunnistamisessa: mitä palveluita tai tuotteita Suomesta puuttuu ja kuinka omaa kulttuuritaustaa voi hyödyntää omassa yrityksessä.

Kulttuurista tukea tarvitaan myös suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumisessa ja yrityksen markkinatilanteen hahmottamisessa. Suomalaisen yrittäjäkummin tai menestyneen maahanmuuttajayrittäjän tuki paikallisen kulttuuriin sopeutumiseen on ensiarvoisen tärkeää. Tuen tarve ei pääty yritystoiminnan aloittamiseen, sillä haasteellisin vaihe on silloin vasta edessä: ensimmäiset kaksi vuotta ovat yleensä vaikeita kaikille pienyrittäjille. Yrittäjältä vaaditaan kulttuurista sensitiivisyyttä, tilannetajua ja kestävyyttä, jotta hän saa luotua asiakassuhteita ja vakiinnutettua oman markkinaosuutensa. Menestyviä yrittäjiä näyttäisi yhdistävän riittävän hyvä suomen kielen taito, joten myös kielikoulutukseen tulee kiinnittää huomiota.

Poliittinen tuki

Maahanmuuttajien yrittäjyyden lisääminen on nostettu poliittiselle agendalle ja yrittäjyyttä pidetäänkin yhtenä keinona maahanmuuttajien kotouttamisessa suomalaisille työmarkkinoille. Maahanmuuttoon liittyvissä strategiapapereissa asia on siis tunnustettu, mutta maahanmuuttajien rooli ei juuri näy esimerkiksi Lapin kehittämisstrategioissa. Maahanmuuttajayrittäjyyden tukeminen tulisi kuitenkin ymmärtää osana elinkeinopolitiikkaa, ei pelkästään kotouttamispolitiikan osana.

Kuntien tiukassa talustilanteessa on ymmärrettävää, että rahoitusta nimenomaan maahanmuuttajille suunnatuille yrittäjyyden tukitoimille on tarjolla niukasti. Maahanmuuttajien tarpeiden huomiointi ei kuitenkaan välttämättä vaadi täysin uusien järjestöjen perustamista tai lisätyöntekijöiden palkkaamista. Kunnat, eri viranomaiset ja yrittäjäjärjestöt voisivat järjestää tapahtumia ja koulutusta myös englannin kielellä tai järjestää osittaista tulkkausta suomenkielisille yrittäjyyskursseille.

Psykologinen tuki ja motivointi

Oman yrityksen perustaminen ei ole helpoin mahdollinen reitti työmarkkinoille, joten sitä harkitsevilla tulisi olla hyvät tiedot yrittäjyyden vaatimuksista. Yrittäjyys voi olla stressaavaa ja yksinäistä, työpäivät venyvät pitkiksi ja rahoituksen riittävyys aiheuttaa huolta. Maahanmuuttajayrittäjillä lisävaikeuksia voivat aiheuttaa puutteellinen suomen kielen taito ja erilaiset suomalaiseseen toimintakulttuuriin liittyvät kysymykset, joiden selvittäminen voi olla työlästä. Erityisesti alkuvaiheen rahoituksen ja liiketilojen järjestäminen voi olla haasteellista, jos yrittäjällä on vasta lyhyt pankkisuhde ja luottohistoria Suomessa.

Maahanmuuttajat tarvitsevat psykologista tukea yrittäjyyden aiheuttaman epävarmuuden sietämiseen sekä epäonnistumisista oppimiseen, erityisesti alkuvaiheen kuolemanlaakson yli jaksamisessa. Tämänkaltaista tukea voi saada esimerkiksi vertaisverkostoilta ja toisilta yrittäjiltä, jotka ovat kokeneet samankaltaisia asioita. Motivointiin liittyvä tuki on puolestaan tärkeää erityisesti yrittäjyydestä haaveileville. Monille hankkeen ryhmäkeskusteluihin osallistuneilla oli toiveena yrittäjän ura, mutta heillä ei välttämättä vielä ollut kaikkia yrittäjyyteen liittyviä tietoja tai taitoja. Oman yrityksen perustaminen vaatii yksilöltä innokkuutta ja päämäärätietoisuutta, mutta myös ulkopuolelta tuleva motivointi ja kannustaminen on tärkeää.

Teknologinen ja ammattitaitoihin liittyvä tuki

Maahanmuuttajilla on erilaisia koulutustaustoja ja he tulevat erilaisista kulttuureista, joissa esimerkiksi perinteet asioimisessa viranomaisten kanssa vaihtelevat. Suomessa monet viranomaiset panostavat verkkoasiointiin ja helpoiten tietoa esimerkiksi yrityksen perustamisesta vaadittavista asiakirjoista, vakuutuksista, ilmoituksista ja verotuksesta löytyy verkosta. Kaikilla maahanmuuttajilla ei välttämättä ole tietokonetta tai nettiyhteyttä kotona, eivätkä he ole tottuneet hakemaan verkosta tietoa suomen kielellä. Ainakin osalle maahanmuuttajista tietotekniikan opetusta tulisi siksi tarjota osana yrittäjäkoulutusta. Tietotekniset taidot eivät rajoitu verkkohakuihin, vaan uuden yrityksen kannattavuus voi olla kiinni kyvystä laajentaa markkina-alueita verkko-kaupalla tai hankkia edullisempia tai laadukkaampia raaka-aineita verkon kautta.

Yrittäjyyteen liittyvän osaamisen lisäksi keskeisiä ovat omat ammatilliset taidot. Maahanmuuttajien yritykset ovat tyypillisesti mikroyrityksiä, jotka nojaavat yrittäjän omiin vahvuuksiin. Siksi yrittäjyydestä kiinnostuneen on hyvä tiedostaa mahdolliset puutteet omassa ammattikoulutuksessa ja olla valmis tarvittaessa kouluttautumaan vaikkapa täysin uudelle alalle. Ammattiin johtava opiskelu on myös hyvä keino oppia enemmän suomen kieltä, verkostoitua muiden alaa opiskelevien kanssa ja saada työkokemusta ennen oman yrityksen perustamista. Tutkintokoulutuksen rinnalla tulisi olla myös lyhyempiä kursseja, joilla ulkomailta hankittua osaamista voi päivittää Suomen olosuhteisiin soveltuvaksi.

Suositukset

Maahanmuuttajayrittäjien asiat eivät nykyisellään kuulu minkään yhden toimijatahon vastuualueeseen, joten olemassa olevista tukitoimista muodostuva kuva näyttää sirpalemaiselta.

Yrittäjien asioita ajavat esimerkiksi Lapin Yrittäjät ja sen paikallisyhdistykset, Lapin kauppakamari sekä alueelliset elinkeinokehittämissyhtiöt. Maahanmuuttajien parissa sen sijaan toimivat esimerkiksi kaupungin ja kuntien maahanmuuttajatoimistot, Lapin ELY-keskuksen johtama Lapin ETNO, joka osallistuu maahanmuuttajien kotouttamistyön suunnitteluun ja ohjaukseen, sekä MoniNet, joka on Rovalan settlementti ry:n ylläpitämä monikulttuurisuuskeskus. Näiden tahojen välille tarvittaisiin lisää yhteistyötä ja aktiivista tiedonvaihtoa.

Tässä raportin viimeisessä osiossa suositetaan muutamia toimenpiteitä, joiden avulla maahanmuuttajien yritystoimintaa voitaisiin edistää Lapissa. Suositukset on jaettu viiteen eri luokkaan: *Lappi-sopimus, koulutus, verkostoituminen, viestintä ja neuvonta*. Viimeisenä esitetään kaaviomuodossa Lapin maahanmuuttajien yrityspolku, jota pitkin edettäessä yritysideoista saattaa syntyä uusi yritys.

Lappi-sopimus

Lapin liitto, alueviranomaiset sekä eri sidosryhmätahot ovat noin vuoden ajan valmistelleet pidemmän tähtäyksen maakuntasuunnitelman päivitystä ja keskipitkän aikavälin maakuntaohjelman laadintaa. Tavoitteena on tiivistää maakunnan tulevaisuuden keskeisiä haasteita ja tavoitteita sisältävät tekstit yhteiseksi asiakirjaksi, jota kutsutaan Lappi-sopimukseksi 2014–2017. Sopimukseen sisältyy myös vuoden 2040 ulottuva Lappi-strategia.⁶⁵ Maahanmuuttajien rooli maakunnan yrityskentän monipuolistamisessa ja uusien työpaikkojen luomisessa tulisi nostaa esille myös tuossa sopimuksessa, jotta Lapin Maahanmuuttostrategiassa esitetyt, maahanmuuttajien työllistymistä ja yritystoimintaa tukevat toimenpiteet eivät unohdeta maakuntakehittämisen valtavirrasta.

Koulutus

TE-toimisto ja ELY-keskukset järjestävät säännöllisesti lyhyitä kursseja yrittäjyydestä kiinnostuneille. Yrittäjyysopintoja voi suorittaa myös Lapin ammattiopistoissa, Ammattiopisto Lappiassa, Lapin ammattikorkeakoulussa ja Lapin yliopistossa. Koulutustarjonta on varsin kattavaa, mutta yrityskoulutusta olisi hyvä järjestää välillä myös englanniksi tai tulkattuna myös esimerkiksi venäjäksi. Koulutuksen pääkieli voi olla suomi, mutta osittainkin tulkkaus osallistujien äidinkielelle olisi etu. Koulutuksissa kannattaa hyödyntää olemassa olevaa verkko-materiaalia ja erilaisia valmiita erikielisiä yrittäjyysoppaita. Tietoa koulutusmah-

dollisuuksista tulisi olla kattavasti tarjolla ja tietoa tulisi jakaa nykyisten kanavien lisäksi myös maahanmuuttajatyötä tekeville tahojen kautta.

Eri oppilaitosten olisi hyvä yhdistää voimavaroja koulutuksen järjestämisessä, jotta päällekkäistä työtä ei tehtäisi useissa eri paikoissa. Lisäksi Lapin yliopisto ja Lapin ammattikorkeakoulu voisivat osaltaan lisätä maahanmuuttajien kotoutumiseen, työllistymiseen ja yritystoimintaan liittyvää tutkimus- ja kehittämistoimintaansa.

Verkostoituminen

Maahanmuuttajat eivät välttämättä tarvitse omaa yrittäjyysjärjestöä, eivätkä erillisiä verkostoitumistilaisuuksia, vaan nimenomaan lisää kontakteja kantasuomalaisiin. Verkostoitumista voisi tukea esimerkiksi jokin säännöllisesti järjestettävä tapahtuma: esimerkiksi uusien yrittäjien basaari, seminaari tai viikko, jossa sekä maahanmuuttajien että muiden tuoreiden yrittäjien palveluita esiteltäisiin keskitetysti. Samassa yhteydessä yrittäjyydestä kiinnostuneita voitaisiin ohjata oikealle neuvontapolulle (ks. Neuvonta).

Yrittäjäjärjestöt voisivat olla tässä aktiivinen toimija, sillä ne järjestävät nykyäänkin vapaamuotoisempaa ohjelmaa jäsenyrityksilleen. Lapin Yrittäjät on avainasemassa myös yrittäjäkummitoiminnassa, joka on myös maahanmuuttajille hyvin soveltuva vertaistuen muoto. Yrittäjyystapahtumiin kynnyksen tulisi olla matalalla, jotta kalliit osallistumismaksut eivät karkottaisi osallistujia. Lapin Yrittäjät ja järjestön paikallisosastot voisivat aktiivisemmin kutsua maahanmuuttajia mukaan omaan toimintaansa.

Viestintä

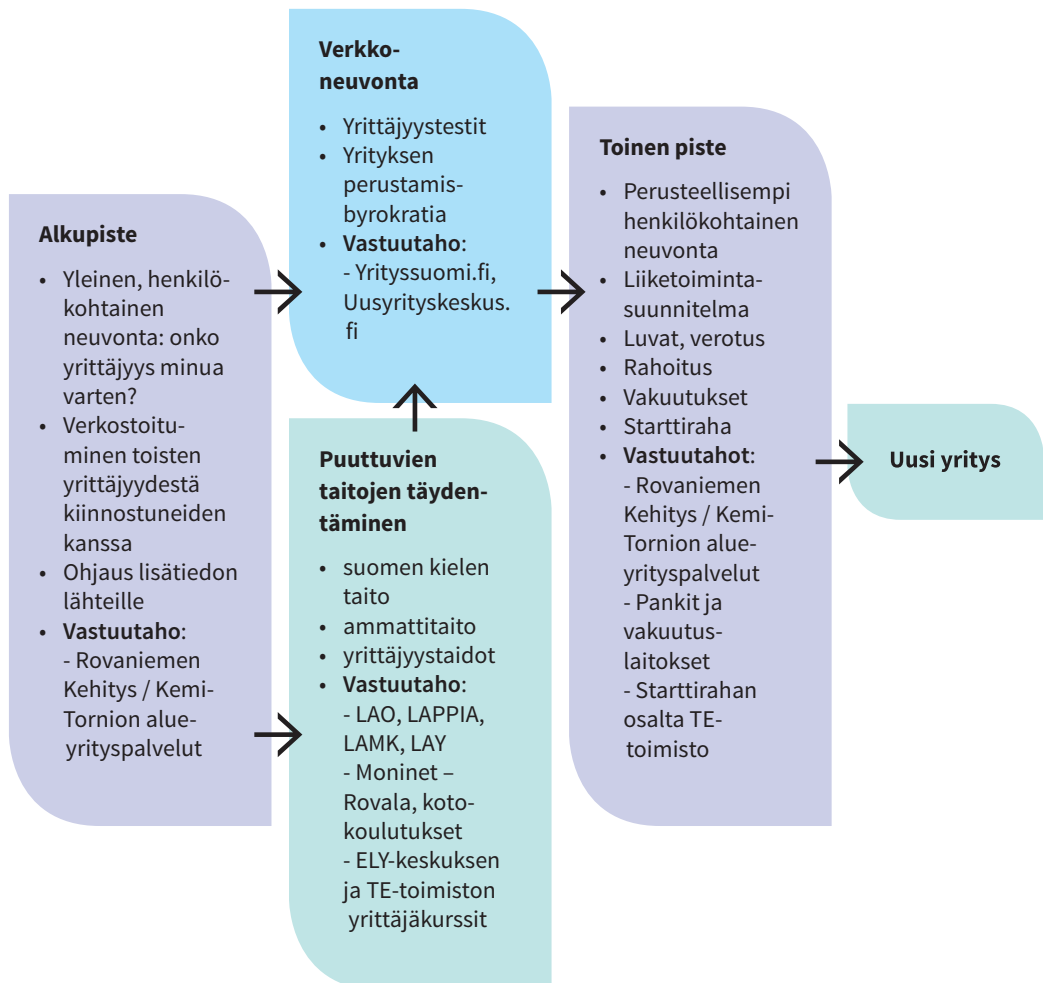
Yrittäjyyteen liittyviä tukimateriaaleja, kurseja ja verkkosivuja löytyy helposti, kun tietää mistä tietoa kannattaa etsiä ja mitkä toimijat esimerkiksi yrittäjyyskursseja järjestävät. Tämä tieto ei kuitenkaan nykyisellään tavoita maahanmuuttajia, joten tietoa olisi hyvä keskittää yhden luukun alle. Tämä tiedotuksen solmukohta voisivat olla Rovaniemen Kehitys ja Kemi-Tornion alueyrityspalvelut, jotka hankkeen hahmotteleman neuvontapolun mukaisesti ovat joka tapauksessa tärkeä ensimmäinen käyntikohde yrittäjyydestä kiinnostuneelle.

Ruotsissa menestyneet maahanmuuttajayrittäjät on nostettu rohkeasti julkisuuteen ja heidän saavutuksiaan käytetään esikuvina muille maahanmuuttajille. Tämänkaltaisille positiivisille roolimalleille olisi tilausta myös Lapissa: menestyviä maahanmuuttajayrittäjiä on ja heillä on tärkeää tietoa yrittäjyyden haasteista ja mahdollisuuksista. Esimerkiksi Lapin kauppakamari voisi kutsua hallitukseensa yhden maahanmuuttajataustaisen yrittäjän.

Neuvonta

Yrittäjyysneuvonta on pääosin keskitetty alueellisille elinkeinotoimijoille, Rovaniemen Kehitykselle ja Kemi-Tornion alueyrityspalveluille. Neuvonta ei kuitenkaan välttämättä tavoita kaikkia yrittäjyydestä kiinnostuneita eivätkä kaikki yrityksen perustaneet ole ymmärtäneet hyödyntää tätä maksutonta palvelua. Nykyisin suurin osa neuvontapönnisteluista kohdistuu yrityksen perustamisvaiheeseen. Tanskan kokemuksista voisi kuitenkin ottaa oppia: maahanmuuttajien asioita hoitava yrittäsiamies voisi tarvittaessa myös jalkautua toiminnassa oleviin yrityksiin.

Alla olevaan kaavioon on tiivistetty *Maahanmuuttajan yrittäjäpolku*, jota seuraamalla yrityksen perustamisprosessi sujuu mahdollisimman hyvin ja yrittäjyydestä kiinnostunut haastetaan miettimään omia valmiuksia ja tarvittavia lisätaitoja.

KAAVIO 5: MAAHANMUUTTAJIEN YRITTÄJYYSPOJKU LAPISSA

Kaavion mukainen yrittäjyyden neuvonta- ja tukimalli on nykyään pääsääntöisesti jo olemassa. Internetistä löytyy paljon tietoa yrityksen perustamiseen liittyen, ja tarjolla on myös henkilökohtaisia, maksuttomia neuvontapalveluita. Olemassa olevat palvelut eivät kuitenkaan näytä vastaavan yrittäjyydestä kiinnostuneiden maahanmuuttajien tarpeita parhaalla mahdollisella tavalla. Esimerkiksi vuoden 2012 Maahanmuuttajabarometrin kyselyyn osallistuneista maahanmuuttajayrittäjistä 39 prosenttia vastasi, ettei ollut saanut minkäänlaista tukea yritystä perustaessaan⁶⁶.

Maahanmuuttajien yritysaktiivisuuden lisääminen on yksi tärkeä keino vastata Lapin väestöhaasteeseen, lisätä hyvinvointia ja toimeentuloa koko maakunnalle. Viranomaisten, oppilaitosten, järjestöjen ja erilaisten maahanmuuttajatyötä tekevien tahojen tulisi pyrkiä tunnistamaan ne kohdat tällä polulla, joissa ne pystyvät parhaiten tukemaan maahanmuuttajien yrittäjyyttä.

Lähdeluettelo

- Almi 2014: Fokus på dig – för invandrarkvinnor som vill starta företag. Stockholm: Almi Företagspartner.
- Bertoli, Simone, Brücker, Herbert, Facchini, Giovanni, Mayda, Anna Maria, & Peri, Giovanni 2012: Understanding Highly Skilled Migration in Developed Countries: The Upcoming Battle for Brains. In Boeri, Tito, Brücker, Herbert, Docquier, Frédéric, & Rapoport, Hillel (toim.) Brain Drain and Brain Gain, The Global Competition to Attract High-Skilled Migrants. Oxford: Oxford University Press, 15–198.
- Dana, Leo Paul 2007: Handbook of Research on Ethnic Minority Entrepreneurship. A Co-evolutionary View on Resource Management. Cheltenham: Edward Elgar.
- Eronen, Antti, Härmälä, Valtteri, Jauhainen, Signe, Karikallio, Hanna, Karinen, Risto, Kosunen, Antti, Laamanen, Jani-Petri & Lahtinen, Markus 2014: Maahanmuuttajien työllistyminen. Taustatekijät, työnhaku ja työvoimapalvelut. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 6/2014. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- EU 2012: Denmark and European social fund. The ESF in Denmark: some examples. <http://ec.europa.eu/esf/BlobServlet?docId=93&langId=en>
- Eurofound 2011: Ethnic entrepreneurship: Case study: Copenhagen, Denmark. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2011/2112/en/1/EF112112EN.pdf>
- Eurostat 2014: File:Non-national population by group of citizenship and foreign-born population by country of birth, 1 January 2012 YB14.png. European Commission, Statistics Explained. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Non-national_population_by_group_of_citizenship_and_foreign-born_population_by_country_of_birth_1_January_2012_YB14.png&filetimestamp=20131204140111
- Forsander, Annika 2002: Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinolla. Väestöliiton julkaisusarja D 39/2002. Helsinki: Väestöliitto.
- Gerashchenko, Irina 2013: How to keep young people in the Barents region. Journal of Finnish Universities of Applied Sciences, No 4/2013.
- Hagerup, Annette 2004: Indvandrere vil helst stå bag deres egen disk. Berlingske 17.6.2004. <http://www.b.dk/danmark/indvandrere-vil-helst-staa-bag-deres-egen-disk>
- Heikkilä, Elli 2005: Mobile vulnerabilities: perspectives on the vulnerabilities of immigrants in the Finnish labour market. Population, Space and Place, 11, 485–97.
- Heikkilä, Elli & Pikkarainen, Maria 2008: Väestön ja työvoiman kansainvälistyminen nyt ja tulevaisuudessa. Siirtolaisuustutkimuksia A30. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Hirvi, Laura 2011: Sikhs in Finland: Migration Histories and Work in the Restaurant Sector. Teoksessa Knut A. Jacobsen & Kristina Myrvold (toim.): Sikhs in Europe. Migration, Identities and Representations. UK: MPG Books Group. Ashgate Publishing, 95–114.
- IFS 2014: Invandrarföretagande i Sverige -verkkosivu. Internationella Företagarföreningen i Sverige. http://ifs.a.se/?page_id=93
- Karinen, Risto 2011: Maahanmuuttajien työllistymisen esteet – kohti ennakoivaa ja vaikuttavaa verkostotyötä. Sisäasiainministeriön julkaisu 13/2011. <http://www.intermin.fi/julkaisu/132011?docID=24895>.
- Katila, Saija & Wahlbeck, Östen 2012: The role of (transnational) social capital in the start-up processes of immigrant businesses: The case of Chinese and Turkish restaurant businesses in Finland. International Small Business Journal 30:3, 294–309. Doi: 10.1177/0266242610383789

- Kloosterman, Robert & Rath, Jan 2010: Shifting landscapes of immigrant entrepreneurship. Teoksessa *Open for Business: Migrant Entrepreneurship in OECD Countries*. OECD Publishing, 101–123. doi: 10.1787/9789264095830-en
- Koikkalainen, Saara, Tammilehto, Timo, Kangas, Olli, Katisko, Marja, Koskinen, Seppo & Suikkanen, Asko 2010: Welfare or work: Migrants' selective integration in Finland. In Carmel, Emma, Cerami, Alfio & Papadopoulos, Theodoros: *Migration and Welfare in the New Europe. Social Protection and the Challenges of Integration*. Bristol: Policy Press.
- Lapin liitto 2009: LAPPI Pohjoisen luova menestyjä, Lapin maakuntasuunnitelma 2030. http://www.lappi.fi/lapinliitto/c/document_library/get_file?folderId=53982&name=DLFE-3226.pdf
- Lapin liitto 2012: Lapin kansainvälisen toiminnan strategia 2015/2030. Lapland – Arctic Platform & Gateway Julkaisusarja: A31/2012, Rovaniemi. http://www.lappi.fi/lapinliitto/c/document_library/get_file?folderId=349619&name=DLFE-19291.pdf
- Lapin liitto 2013: Lapin arktisen erikoistumisen ohjelma. Julkaisusarja: A37/2013, Rovaniemi. http://www.lappi.fi/lapinliitto/c/document_library/get_file?folderId=53982&name=DLFE-21454.pdf
- Lith, Pekka 2007: Maahanmuuttajat ovat erilaisia yrittäjiä. Kuntapuntari 4/2007. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/artikkelit/2007/art_2007-10-26_001.html
- Martikainen, Tuomas 2007: Perhe- ja avioliittomuuttajat lohkoutuneilla globaaleilla työmarkkinoilla: tapaustutkimus intialaisista ja nepalilaisista naisista Suomessa. Työ ja ihminen. Aikakauskirja 21. Työterveyslaitos. http://www.ttl.fi/fi/tyo_ja_ihminen/Documents/Tyojaihminen_2007_monikulttuurisuus.pdf
- Martikainen, Tuomas, Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (toim.) 2013: *Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Myrskylä, Pekka 2012: Hukassa, keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Eva analyysi No. 19, 1.2.2012. Elinkeinoelämän valtuuskunta. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjatyminen.pdf>
- Napier, Glenda, Rouvinen, Petri, Johansson, Dan, Finnbjörnsson, Thorvald, Solberg, Espen & Pedersen, Katrine 2012: *The Nordic Growth Entrepreneurship Review 2012*, Final report. http://www.tem.fi/files/35549/The_Nordic_Growth_Entrepreneurship_Review_2012.pdf
- Nordic Entrepreneurship Monitor 2010: Nordic Council of Ministers & Nordic Council, Copenhagen. <http://www.norden.org/fi/julkaisut/julkaisut/2010-748>
- OECD 2013: *Entrepreneurship at a glance*. <http://www.ipyme.org/es-ES/UnionEuropea/OC-DE/Documents/Entrepreneurship-at-a-Glance-2013.pdf>
- OECD 2008: *Entrepreneurship review Denmark*. DSTI/IND(2008)23. [http://search.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DSTI/IND\(2008\)23&docLanguage=En](http://search.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DSTI/IND(2008)23&docLanguage=En)
- Petäjämaa, Mirva 2013: Lapin maahanmuuttostrategia 2017. Elinvoimaa alueille 1/2013. Rovaniemi: Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.
- Pietarinen, Matti 2013: Yritystutkimus on hyvä investointi. Yrityskatsaus 2013. Näkökulmia elinkeinopolitiikkaan, yrityksiin ja yrittäjyyteen. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Kilpailukyky 25/2013. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, 45–60.
- Rapo, Markus 2012: Suomi ilman maahanmuuttajia. Hyvinvointikatsaus 1/2012 (maaliskuu). Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka_2012_01.html
- Saukkonen, Pasi 2013: Erilaisuuksien Suomi. Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot. Helsinki: Gaudeamus.
- Shahriar, Shams Ili 2011: *Successful migrant entrepreneurs in Copenhagen*. Report by the EVU department (Efter- og videreuddannelse) of University of Copenhagen for the Wikipreneurship network. http://www.wikipreneurship.eu/index.php5?title=Successful_migrant_entrepreneurs_in_Copenhagen
- Sisäasiainministeriö 2012: *Maahanmuuton vuosikatsaus 2012*. http://www.migri.fi/download/43811_43667_Maahanmuuton_tilastokatsaus2012_web.pdf?98980d0a9ab4d088
- Sjöblom-Immala, Heli 2013: *Tervetuloa Suomeen? Korkeakouluopiskelijoiden asenteita mittaava Etnobarometri 2013*. Tutkimuksia A 44. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

- Stenholm, Pekka & Aaltonen, Satu 2012: Yrittäjyyden edistäminen starttirahalla. Starttirahajärjestelmän vaikuttavuus ja toimivuus. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys, 36/2012.
- Suikkanen, Asko, Linnakangas, Ritva, Martti, Sirpa & Karjalainen, Anne 2001: Siirtymien palkkatyö. Sitran raportteja 16. Helsinki: Sitra.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2013a: Muuttoliike [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-6766. 2012. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.tilastokeskus.fi/til/muutl/2012/muutl_2012_2013-04-26_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2013b: Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Vuosikatsaus 2012. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.tilastokeskus.fi/til/vaerak/2012/01/vaerak_2012_01_2013-09-27_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2013c: Väestöennuste [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5137. 2004, Väestöennuste kunnittain ja maakunnittain vuoteen 2040 - Muuttoliikkeen sisältävä laskelma. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.tilastokeskus.fi/til/vaenn/2004/vaenn_2004_2004-09-20_tau_002.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2013d: Työssäkäynti [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5528. Toimiala, työnantajasektori ja työpaikat 2011. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.tilastokeskus.fi/til/tyokay/2011/04/tyokay_2011_04_2013-11-06_tau_003_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2013e: Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. 2012. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/vaerak/2012/vaerak_2012_2013-03-22_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus 2013: Laatuseloste: työssäkäyntitilasto, http://www.tilastokeskus.fi/til/tyokay/2011/04/tyokay_2011_04_2013-11-06_laa_001_fi.html
- Tilastokeskus 2014a: Tilastotietokannat > PX-Web Statfin > Muuttoliike.
- Tilastokeskus 2014b: Tilastotietokannat > PX-Web Statfin > Väestö/Syntyneet.
- Tilastokeskus 2014c: Tilastotietokannat > PX-Web Statfin > Väestörakenne.
- Tillväxtverket 2013: Företagare med utländsk bakgrund 2013. Fakta & statistic. Entreprenörskapsbarometern. Stockholm: Tillväxtverket.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2012: Maahanmuuttajabarometri 2012. Raportteja 11/2013. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. http://www.tem.fi/files/35826/Maahanmuuttajabarometri2012_11_2013.pdf
- Työ- ja elinkeinoministeriö/Tiedonhallinta 2013: Työttömyystietoja maa- ja seutukunnittain keskimäärin vuonna 2012. Tammikuu 2013. <http://www.tem.fi/files/35526/seukun2012.pdf>
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2013: Tiivistelmä. Yrityskatsaus 2013. Näkökulmia elinkeinopolitiikkaan, yrityksiin ja yrittäjyyteen. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Kilpailukyky 25/2013. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, 9-17.
- Utso, Toivo 2014: Maahanmuuttajayrittäjien tuen hyvät käytännöt: case Helsinki. Esitelmä Kestävä maahanmuuttajayrittäjyys Lapissa – hankkeen seminaarissa 10.2.2014. Toivo Utso on YritysHelsingin Palvelupäällikkö Helsingin kaupunginkansliassa.
- YritysHelsinki 2013: Opas yrittäjyyteen 2013. YritysHelsinki, Helsingin kaupunki ja Helsingin yliopisto. <https://www.yrityssuomi.fi/documents/10179/60819/Opas+yritt%C3%A4jyyteen+2013.pdf/25e81455-7eb9-4784-b94f-516240f93709>
- Yritys-Suomi 2014a: Yrityksen kehittämisavustus kehittämistoimenpiteisiin. Organisaatio: ELY-keskus. <http://www.yrityssuomi.fi/tuotekortti-haku?id=30972>
- Yritys-Suomi 2014b: Yrityksen kehittämisavustus investointeihin. Organisaatio: ELY-keskus. <http://www.yrityssuomi.fi/tuotekortti-haku?id=30974>
- Yritys-Suomi 2014c: Starttiraha. Organisaatio: TE-toimisto. <http://www.yrityssuomi.fi/tuotekortti-haku?id=81054>
- Yritys-Suomi 2014d: Palkkatuki. Organisaatio: TE-toimisto. <http://www.yrityssuomi.fi/tuotekortti-haku?id=30910>
- Yritys-Suomi 2014e: Lainat. Organisaatio: Finnvera. <http://www.yrityssuomi.fi/tuotekortti-haku?id=30938>

- Yritys-Suomi 2014f: Tekesin ohjelmat. Organisaatio: Tekes. <http://www.yrityssuomi.fi/tuotekortti-haku?id=30996>
- Van Niekerk, Mies & Rath, Jan et al. 2008: Entrepreneurial Diversity in a unified Europe. Ethnic Minority Entrepreneurship/Migrant Entrepreneurship, Final Report. Brussels: European Commission, DG Enterprise and Industry.
- Vento, Valtteri 2013: Pohjoismainen kasvuyritysympäristö. Teoksessa Yrityskatsaus 2013. Näkökulmia elinkeinopolitiikkaan, yrityksiin ja yrittäjyyteen. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Kilpailukyky 25/2013. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, 47–60.
- Wahlbeck, Östen 2005: Turkkilaiset maahanmuuttajat yrittäjinä Suomessa. Paikallinen ja transnationaali sosiaalinen pääoma. Janus, vol. 13:1, 39–53.
- Wahlbeck, Östen 2010: Kebabryttäjät – välittäjävähemmistö? Teoksessa Sirpa Wrede & Camilla Nordberd (toim.) Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä erilaisuus. Palmenia-sarja 70. Helsinki: Gaudeamus, 32–44.
- Warhurst, Chris, Grugulis, Irena & Keep, Ewart (toim.) 2004: The skills that matter, Critical perspectives on work and organisations series. New York: Palgrave Macmillan.
- Wrede, Sirpa & Nordberd, Camilla (toim.) 2010: Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä erilaisuus. Palmenia-sarja 70. Helsinki: Gaudeamus, 32–44.

LIITE: hankekuvaus

ESR-hanke: **Kestävä maahanmuuttajayrittäjyys Lapissa (KEMU 2013–2014)** | *Tiivistelmä*

Nuorisoikäluokkien pientyessä ja suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle on arvioitu, että vuoteen 2020 mennessä Suomi tarvitsee jopa 800 000 työikäistä ihmistä lisää. Vaihtoehdot ovat joko työurien merkittävä pidentäminen tai työperäisen maahanmuuton lisääminen. Työikäisten maahanmuuttajien houkuttelevuus Suomeen ei kuitenkaan ratkaise ongelmaa, mikäli he eivät löydä töitä. Maahanmuuttajien työttömyysaste on ollut noin kolminkertainen kantaväestöön verrattuna (30 %). Maahanmuuttajataustaisilla työntekijöillä työnsaantia vaikeuttaa usein puutteellinen kielitaito, vähäiset sosiaaliset verkostot sekä työnantajien ennakkoluulot.

Kestävä maahanmuuttajayrittäjyys (KEMU) -hanke kartoittaa Rovaniemen, Kemian ja Tornion alueella asuvien maahanmuuttajien, erityisesti naisten ja nuorten, kiinnostusta yritystoimintaan. Lapissa on tilaa uusille yrityksille, jotka esimerkiksi palvelisivat matkailijoita ja kaivosteollisuutta, laajentaisivat palvelutarjontaa tai toimisivat linkkinä maahanmuuttajan kotialueen ja Suomen välillä. Nykyään kuitenkin vain noin 1,5 % Lapin yrityksistä on maahanmuuttajien perustamia.

Hankkeen pidemmän aikavälin tavoitteena on integroida nuoria maahanmuuttajia sekä erityisesti naisia lappilaisille työmarkkinoille yrittäjyyden kautta. Hanke tuottaa tietoa siitä, minkälaisia taitoja maahanmuuttajilla on ja kuinka heidän omaa osaamistaan ja kulttuuritaustaansa voi hyödyntää yrittäjyystoiminnassa. Hanke selvittää maahanmuuttajien kiinnostusta yritystoimintaan sekä sitä, minkälaisia tukitoimia yrittäjyydestä kiinnostuneet maahanmuuttajat tarvitsevat.

Hanke järjestää Rovaniemellä, Kemi-Torniossa neljä fokusryhmähaastattelua, yksi haastattelu naisille ja yksi nuorille kussakin kaupungissa. Tilaisuuksiin kutsutaan myös yritystoimintaa harrastaneita maahanmuuttajia kertomaan kokemuksistaan yrittäjänä Lapissa.

Haastatteluista ja taustatutkimuksesta koottu tieto julkaistaan ”Kestävä maahanmuuttajayrittäjyys Lapissa” -verkkójulkaisussa, jota mainostetaan erilaisille maahanmuuttajien kotoutumisen ja työmarkkinaintegraation kanssa tekemissä oleville toimijoille. Hankkeen lopussa järjestetään ”Kestävä maahanmuuttajayrittäjyys Lapissa” -seminaari, jossa esitellään parhaita käytäntöjä maahanmuuttajayrittäjien tukemisessa Suomessa, esitellään hankkeen tulokset ja sovitaan jatkotoimista kestävän yrittäjyyden tukemiseksi.

Viitteet

1. Tilastokeskus 2014a. Mikäli ei ole toisin viitottettu, kaikki Johdannon muuttoliiketilastoluvut perustuvat tähän tietokantaan. Ks. myös Suomen virallinen tilasto (SVT) 2013a.
2. Ks. esim. Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013.
3. Suomen virallinen tilasto (SVT) 2013b, Tilastokeskus 2014b., Suomen virallinen tilasto (SVT) 2013c.
4. Tilastokeskus 2014a, Tilastokeskus 2014c, Suomen virallinen tilasto (SVT) 2013b.
5. Ks. esim. Forsander 2002, Heikkilä & Pikkarainen 2008, Wrede & Nordberg 2010, Saukkonen 2013, Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013.
6. Tilastokeskus 2014b. Tilastoon on laskettu elävänä kunakin vuonna syntyneiden määrä. 2000-luvulla syntyneistä tiedot ovat vuosilta 2000–2012.
7. Tilastokeskus 2014b. Vertailulukuna käytetään 1980-lukua, joka on Tilastokeskuksen tiedoissa varhaisin tieto syntyneiden määristä kunnittain. Rovaniemen lukumäärään sisältyvät myös Rovaniemen maalaiskuntaan syntyneet.
8. Suomen virallinen tilasto 2013e.
9. Rapo 2012.
10. Myrskylä 2012, 1–4.
11. Petäjämaa 2013.
12. Ks. esim. Lapin liitto 2009, Lapin liitto 2012, Lapin liitto 2013.
13. Suikkanen et al. 2001, 92.
14. Eronen et al. 2014, 16–17.
15. Bertoli et al. 2011, 20. Taidoista katso myös Warhurst et al. 2004.
16. Karinen 2011, 18–21, ks. myös Eronen et al. 2014, 16–17.
17. Suomen virallinen tilasto (SVT) 2013d.
18. Sisäasiainministeriö 2012, 13.
19. Lapin prosenttilukujen lähde on Petäjämaa 2013, 14. Koko maan prosenttiosuudet on laskettu Maahanmuuton vuosikatsauksesta, Sisäasiainministeriö 2012, 13.
20. Tilastokeskus luokittelee työlliseen työvoimaan 18–74-vuotiaat henkilöt, jotka vuoden viimeisellä viikolla olivat ansiotyössä eivätkä olleet työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa tai suorittamassa varusmies- tai siviilipalvelua.
21. Tilastokeskuksen mukaan ”Yrittäjäksi määritellään osakeyhtiössä tai muussa yhteisössä johtavassa asemassa työskentelevä henkilö, joka omistaa yksin yli 30 prosenttia yrityksen osakkeista tai jolla on yksin yli 30 prosenttia osakkeiden tuottamasta äänimäärästä tai jolla on muussa yhteisössä vastaava määräämisvalta.” Tilastokeskus 2013.
22. Ulkomaalaistaustainen tarkoittaa tässä yhteydessä sekä ulkomailla syntyneitä että Suomessa syntyneitä, toisen polven ulkomaista syntyperää olevia henkilöitä.
23. Suomen virallinen tilasto (SVT) 2013d: Työssäkäynti. Liitetaulukko 3. 18–74-vuotiaat työlliset, yrittäjien osuus työllisistä ja työttömien osuus työvoimasta taustamaittain vuonna 2011. Ongelmista maahanmuuttajayrittäjien tilastoinnissa ks. Joronen 2012, 69–71.
24. Suomen virallinen tilasto (SVT) 2013d: Työssäkäynti. Turkkilaisista ravintola-alan yrittäjistä katso esim. Wahlbeck 2005.
25. Esim. Sjöblum-Immala 2013, Joronen 2012.

26. Lith 2007. Taulukko 1. Maahanmuuttajayritykset maakunnittain 2005
27. Joronen 2012, 54, 102–103.
28. Joronen 2012, 54, 102–103. Etnisestä yrittäjyydestä katso myös Martikainen 2007, Hirvi 2011, Wahlbeck 2010, Katila & Wahlbeck 2012
29. Joronen 2012, 88, 196
30. Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 55–56.
31. Vento 2013, 48–49, Nordic Entrepreneurship Monitor 2010, Napier et al. 2012.
32. Petäjämäa 2013, 13. Tilastotiedot pohjaavat Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilastoon 1261 ja sen vuosikeskiarvoon. Laajemmin ulkomaalaisten työttömyysasteen kehityksestä Suomessa ks. esim. Heikkilä 2005.
33. Työ- ja elinkeinoministeriö 2013/Tiedonhallinta 2013.
34. Koikkalainen et al. 2010, ks. myös Karinen 2011.
35. Petäjämäa 2013, 12–13.
36. Petäjämäa 2013, 28.
37. OECD 2013, 13
38. Katso esim. Dana 2007.
39. Joronen 2012, 192–193.
40. Gerashchenko 2013.
41. Pietarinen 2013, 54.
42. Yritys-Suomi 2014c. Ks. myös Stenholm & Aaltonen 2012.
43. Yritys-Suomi 2014d.
44. Yritys-Suomi 2014a.
45. Yritys-Suomi 2014b.
46. Yritys-Suomi 2014e.
47. Yritys-Suomi 2014f.
48. Kloosterman & Rath 2010, 116.
49. Van Niekerk & Rath 2008, 8.
50. Utso 2014, <http://www.yrityshelsinki.fi/>.
51. Utso 2014.
52. Eurostat 2014.
53. Kloosterman & Rath 2010, 114.
54. EU 2012.
55. Shahriar 2011.
56. Eurofound 2011, ks. Hagerup 2004, EU2012.
57. Ruotsissa maahanmuuttajataustaisiin lasketaan sekä kaikki ulkomailla syntyneet, että ne Ruotsissa syntyneet henkilöt, joiden kumpikin vanhempi on maahanmuuttaja. Tillväxtverket 2013, 10, IFS 2014.
58. www.almi.se
59. Ks. esim. Almi 2014.
60. Pionjeur-ohjelma: <http://www.kanalglobal.net/pionjaumlren.html> ja IFS:n filmituotanto: http://ifs.a.se/?page_id=205&sp=Engelska
61. Utso 2014.
62. Utso 2014.
63. Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 12–13
64. YritysHelsinki 2013, 39.
65. Lapin liitto 2014.
66. Sisäasiainministeriö 2012.